

Elevers arbets miljö & skade risker

– Ett skolledningsperspektiv –

EWA MENCKEL
ELISABET ALDENBERG

LUCIE LAFLAMME
LOTHAR SCHELP

Elevers arbetsmiljö och skaderisker

– Ett skolledningsperspektiv –

EWA MENCKEL
LUCIE LAFLAMME
ELISABET ALDENBERG
LOTHAR SCHELP

Folkhälsoinstitutet
ISBN 91-88565-8
ISSN 1104-358-X

Grafisk Form: Lars Rundström Prod. AB
Tryck: Hj. Brolins Offset AB
Upplaga: 3.000 ex

Innehåll

Förord	5
Förord från författarna	6
Om rapporten och dess innehåll	7
En kartläggning	
Tre målgrupper och användningsmöjligheter	
Elevers arbetsmiljö i ett folkhälsoperspektiv	9
Nationella och lokala strategier för att förebygga skador	9
Skolan är elevernas arbetsmiljö	10
Elevers arbetsmiljö & elevskador – ett projekt i tre delar	10
Kartläggning av elevers arbetsmiljö och skaderisker	13
Ett riksrepresentativt urval av kommuner och skolor	13
Frågeformulär och frågeområden	14
Databearbetning och analys	15
Resultat av kartläggningen	19
Sju frågor – sju uppslag	19
Hur fungerar skolans arbetsmiljöarbete?	20
Skolhälsovården som resurs i elevskadearbetet?	22
Hur fungerar den fysiska arbetsmiljön för eleverna?	24
Hur fungerar den psykosociala arbetsmiljön för eleverna?	26
Vad kan bidra till elevskador under rast och på skolgård?	28
Vad kan bidra till elevskador i samband med idrott?	30
Uppfattas våld som ett problem och har våldet förändrats?	32
Sammanfattning av resultaten	34
Systematisk registrering ger bas för förebyggande	35
Blankett för registrering och analys av elevskador och tillbud	35
Elevskaderegistrering under läsåret 1996/97	35
Mer att läsa om projektet	38

Förord

Skolan är en arbetsplats, där mer än en miljon svenskar lever och verkar under en stor del av vardagen. Den arbetsmiljö som eleverna möter i skolan formar deras uppfattning om deras framtida arbetsliv. Skolan är en mycket viktig arena som stödjande miljö för hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Denna rapport handlar om elevers arbetsmiljö och elevskador och är resultatet av ett samarbete mellan Nationella skadeprogrammet vid Folkhälsoinstitutet, Enheten för arbetsorganisation och teknik vid Arbetslivsinstitutet och Institutionen för folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet. Rapporten är en första del i ett forsknings- och utvecklingsprojekt som är skolans arbetsmiljö. Det övergripande syftet är att bli öka kunskapen om elevskador, dess uppkomstbetingelser samt att se hur skadorna kan förebyggas.

Folkhälsoinstitutets uppgift är att förebygga sjukdomar och annan ohälsa och främja en god hälsa för alla. Verksamheten syftar till att skapa likvärdiga förutsättningar för god hälsa och att påverka förhållanden som främjar häl-

san hos de grupper som är särskilt utsatta för de största hälsoriskerna. Barn och ungdom är högt prioriterade i verksamheten.

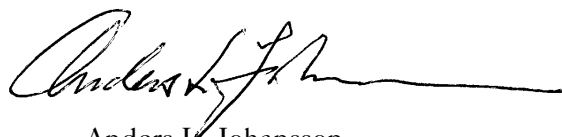
Skador till följd av olyckshändelser och våld är i Sverige, liksom i övriga delar av världen, ett av de stora folkhälsoproblemen. Att förebygga skador är en uppgift för hela samhället. Det nationella skadeprogrammet vid Folkhälsoinstitutet är organiserat i form av ett landsomfattande nätverk med förgreningar till alla samhällsnivåer och miljöer där skador kan uppstå. Verksamheten bygger på samverkan mellan offentliga och privata aktörer liksom frivilliga organisationer lokalt, regionalt och nationellt.

Arbetslivsinstitutet är ett nationellt centrum för forskning och utveckling inom arbetsmiljö, arbetsliv och arbetsmarknad. Skolans arbetsmiljö är ett uppmärksammat område inom institutet och ett särskilt program för skolans arbetsmiljö är under utformning. Vid Institutionen för folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet pågår sedan flera år olika satsningar inom skolans område.

Stockholm juni 1997

Agneta Dreber
Generaldirektör
Folkhälsoinstitutet

Anders L. Johansson
Generaldirektör
Arbetslivsinstitutet

Förord från författarna

Skolan är elevernas arbetsplats och oftast deras första kontakt med ett vuxet arbetsliv. Skolan är också den plats där mer än 35 000 elever varje år skadas så allvarligt att de måste uppsöka vård. I denna rapport har elevers arbetsmiljö och skaderisker lyfts fram.

Rapporten bygger på en kartläggning i samtliga kommunala grund- och gymnasieskolor i ett riksrepresentativt urval kommuner över hela landet. Kartläggningen är en första del i ett forsknings- och utvecklingsprojekt som genomförs vid Arbetslivsinstitutet i samarbete med Institutionen för folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet och Nationella skadeprogrammet vid Folkhälsoinstitutet. I en andra del sker en registrering och analys av elevskador och tillbud i ett antal skolor i landet. Projektet sträcker sig över tre år.

Under arbetet med kartläggningen har många bidragit med synpunkter och kommentarer.

Vi vill tacka alla som på olika sätt medverkat till exempel de forskare och praktiker som givit värdefulla råd på utformningen av den enkät som ligger till grund för kartläggningen. Ett särskilt stort tack vill vi rikta till de drygt 700 skolor som tagit sig tid att besvara enkäten. Den sk erfarenhetsgruppen inom skolans arbetsmiljö har kontinuerligt följt och stöttat vårt arbete. Vi vill också tacka Anneli Strömberg och Martin Gunnarsson för hjälp med databearbetning och administrativa uppgifter i samband med projektet.

Det är vår förhoppning att denna rapport kan inspirera till fortsatt utveckling av hur skolan kan främja en god och säker arbetsmiljö för elever. Vi hoppas också att resultaten av kartläggningen kan användas i den enskilda skolan, på lokal nivå och på kommunal och samhällsnivå.

Stockholm juni 1997

Ewa Menckel
Elisabet Aldenberg

Lucie Laflamme
Lothar Schelp

Om rapporten och dess innehåll

I denna rapport har elevernas arbetsmiljö och skaderisker lyfts fram. Skolan är en arbetsplats för många, för elever, skolläda, lärare och annan personal men i denna rapport har valts att särskilt uppmärksamma skolan som arbetsmiljö för eleverna. Detta görs utifrån det perspektiv som skolläda kan ha. Motivet att välja ett skolläda perspektiv är att skolläda är den som ansvarar för skolan och skolans arbetsmiljö.

En kartläggning

Rapporten bygger på en kartläggning i samtliga kommunala grund- och gymnasieskolor i ett riksrepresentativt urval kommuner över hela landet. Kartläggningen är en första del i ett forsknings- och utvecklingsprojekt som genomförs vid Arbetslivsinstitutet i samarbete med Institutionen för folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet och Nationella skadeprogrammet vid Folkhälsoinstitutet.

Syftet har varit att ge en samlad bild av elevers arbetsmiljö, av hur olika förhållanden som berör eleverna anses fungera och hur vissa förhållanden i denna arbetsmiljö uppfattas kunna bidra till elevskador.

Rapporten har fyra större avsnitt. I det första sätts elevers arbetsmiljö och säkerhet in i ett samhällsperspektiv och olika nationella och lokala strategier för att förebygga skador anges. Det forsknings- och utvecklingsprojekt som denna rapport är en del av beskrivs också. Det andra avsnittet tar upp hur den nu aktuella kartläggningen genomförts och hur resultaten analyserats. I det tredje avsnittet redovisas

resultaten utifrån de sju frågor som ställts – detta är rapportens centrala del. I ett fjärde avsnitt presenteras den andra delen av projektet, nämligen den registrering och analys av elevskador som pågår. I detta avsnitt visas också den skade- och tillbudsblankett som utformats och använts av de skolor som medverkar i denna del av projektet. Rapporten avslutas med en förteckning över några publikationer som rör projektet.

Tre målgrupper och användningsmöjligheter

Rapporten har tre målgrupper. Den första utgörs av de 1000 skolor som fick den enkät som ligger till grund för innehållet i denna rapport dvs skolläda, personal, elever och föräldrar på den lokala nivån, i den enskilda skolan. Den andra gruppen består av personal inom en kommuns förvaltningar och organisationer som arbetar med eller ansvarar för skolans verksamhet, av kommunpolitiker som arbetar med skolfrågor, andra inom kommunen eller regionen t ex arbetsmiljöansvariga, representanter för elevråd, frivilligorganisationer för ungdomar mm. Den tredje gruppen finns på riksnivån och utgörs av representanter för olika organisationer, myndigheter och institutioner t ex Skolverket, Riksförbundet Hem och Skola, centrala fackliga förbund, Barnombudsmannen, Arbetarskyddsstyrelsen.

Rapporten är tänkt att vara en kunskapskälla för utveckling av skolans arbetsmiljö på de tre nivåer som målgrupperna representerar, nämligen på lokal, kommun/regional och samhällsnivå.

Elevers arbetsmiljö i ett folkhälsoperspektiv

Skador utgör ett av Sveriges – och västvärldens – viktigaste folkhälsoproblem. I Sverige omkommer årligen nära 5000 personer till följd av skador (olyckshändelser, våld och självtillfogad skada). Skador är den vanligaste dödsorsaken bland barn, ungdomar och yngre vuxna. Skador förorsakar inte bara för tidig död, mänskligt lidande utan också samhällskostnader för 63 miljarder kronor om året. Risken för att drabbas av skador finns i alla åldrar och praktiskt taget alla miljöer där människor vistas.

Nationella och lokala strategier för att förebygga skador

Barn och ungdom är högt prioriterade grupper i Folkhälsoinstitutets hälsofrämjande och förebyggande verksamhet. Inom institutet pågår bl a ett utvecklingsarbete kring hälsofrämjande skolor och ett forskningsprojekt om skolbarns hälsovanor. Folkhälsoinstitutets satsningar på elevers arbetsmiljö och elevskador är av stor betydelse för utvecklingen av säkra och trygga miljöer inom skolan och elevers säkerhet. Varje år skadas närmare 35 000 elever i skolan så svårt att de måste uppsöka sjukhus, vårdcentral eller dylikt. Det innebär att många fler elever än förvärvsarbetande vuxna per 1000 drabbas varje år.

Det nationella skadeförebyggande programmet vid Folkhälsoinstitutet bygger på ett tvärsektorielt engagemang på lokal, läns- och central nivå och en samverkan mellan myndigheter, vetenskapliga institutioner, frivilliga organisationer och lokala praktiker. Som kärna i skadeprogrammet ligger satsningen på lokala modeller för förebyggande arbete i ett tvärsektorielt perspektiv kombinerad med en nationell strategi av samverkan mellan myndigheter som stöd för det lokala arbetet.

Skadeprogrammets främsta målsättning är:

- att utveckla det lokala skadeförebyggande arbetet
- att utvidga det tvärsektorIELLA arbetet på lokal, läns- och samhällsnivå
- att öka medvetenheten i befolkningen om skaderisker och skademiljöer

- att reducera skadorna i befolkningen med särskild inriktning på vissa riskgrupper och riskmiljöer.

På den centrala nivån sker en samverkan mellan myndigheter. Ett exempel på samverkan är Folkhälsoinstitutets samverkansgrupp för skadeförebyggande frågor. I gruppen ingår representanter för Arbetarskyddsstyrelsen, Barnombudsmannen, Boverket, Elsäkerhetsverket, Konsumentverket, Landstinget i Östergötland, Landstingsförbundet, Falu kommun, Räddningsverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Statistiska Centralbyrån, Svenska Kommunförbundet, Vägverket och Giftinformationscentralen.

Gruppen har i samråd med vetenskaplig expertis utarbetat ett strategidokument "På väg mot ett skadefritt Sverige". Som särskilda riskgrupper har barn, ungdom och äldre lyfts fram. Samverkansgruppen har också svarat för framtagning av informationsmaterial och kunskaps-sammanställningar samt organisation av och medverkan i konferenser som berör skadeprevention och säkerhet. Ett samarbete med frivilliga organisationer som bl a är verksamma inom områden som kultur och folkbildning, politik, nykterhet och antidrog, skola och utbildning, idrott och friluftsliv, Kooperation, handikapp, religion och livsåskådning har inletts.

Skador förebyggs effektivast i de miljöer där de inträffar. Många av de miljöer där skador uppkommer är kommunernas ansvar: skola, trafik, fritidsanläggningar, bostädernas närområden mm. Effektivt förebyggande arbete förutsätter ett nära samarbete mellan olika kommunala organ på alla nivåer och mellan kommun och landsting. Vi behöver idag mer kunskap om elevers arbetsmiljö och skador som inträffar inom skolområdet för att kunna utveckla det lokala skadeförebyggande arbetet. Av denna anledning har som första steg denna rikstäckande kartläggning genomförts.

På svenskt initiativ lanserades konceptet om "En säker och trygg kommun", som ingår som en viktig strategi i Folkhälsoinstitutets nationella och WHO's globala skadeförebyggande program. Detta är en modell för skadeförebyggande arbete i lokalsamhället och en viktig strategi för att nå ut till breda grupper av aktö-

rer som på olika sätt kan bidra till och påverka det skadeförebyggande arbetet. Grundidén är att bygga på de strukturer (sociala, ekonomiska, politiska) och organisationer som finns i ett samhälle, en kommun, en kommunal del eller stadsdel. Bristande säkerhet är ett problem som delas av alla och som alla har ansvar för.

I detta arbete spelar stödjande miljöer som tar sikte på människors livsvillkor och förutsättningar att välja det goda livet en betydelsefull roll. Stödjande miljöer bör finnas där människor bor, arbetar och lever. Genom att arbeta utifrån hela miljön, och inte bara individens riskbeteende, ger insatserna som görs, större genomslag för det totala välbefinnandet. Skolan är en mycket viktig arena som stödjande miljö för hälsofrämjande och förebyggande arbete. Här möts människor, individer med alla sina likheter och olikheter. Den arbetsmiljö som eleverna möter i skolan formar deras uppfattning om deras framtida arbetsliv. Om skolan ska fungera som en stödjande miljö för hälsa måste man betrakta hälsofrågorna i ett mycket vidare perspektiv än enbart hälso-undervisning.

Skolan är elevernas arbetsmiljö

Skolan är en av våra vanligaste arbetsplatser. Varje dag arbetar där totalt mer än 1,2 miljoner elever och 200 000 vuxna. För eleverna är skolan oftast den första kontakten med vuxenlivet utanför familjen. Den miljö de upplever i skolan bidrar till att forma deras uppfattning om hur ett vuxet arbetsliv kommer att gestalta sig.

När det gäller skolan är ambitionerna höga. I 1991 års regeringsförklaring deklarerar att skolpolitikens mål är att den svenska skolan skall utvecklas till Europas bästa. En av förutsättningarna för detta är att skolan erbjuder en god miljö, där elever och lärare kan utvecklas och där de inte löper risk att skadas eller bli sjuka.

Ett stort steg mot att arbeta i bättre förhållanden i skolan togs i och med att alla elever från årskurs 1 och uppåt sedan 1991 omfattas av arbetsmiljölagen. Det innebär att eleverna också omfattas av de föreskrifter om arbetsmiljön som finns. Det elevansvar som skolornas huvudmän dvs kommunerna har är av särskild vikt för grundskolans elever, eftersom dessa har skolplikt och begränsade möjligheter att välja skola och därmed arbetsmiljö.

Skolan som arbetsplats har inte minst genom arbetsmiljölagens utvidgade tillämpningsområde kommit i fokus. I samband med att ett europeiskt arbetsmiljöår utlystes år 1992, genomfördes "Skolans arbetsmiljöår" i Sverige. Flera informationsåtgärder genomfördes i syfte att starta processer och öka medvetenheten och kunskapen om de problem som finns i skolan. Andra åtgärder som genomfördes var ett antal forskarseminarier om skolans miljö och dess påverkan på skolans verksamhet. Ett seminarium handlade om skololycksfall och skolans uterum och har dokumenterats i en skrift med samma namn (se avsnittet Mer att läsa sid 38).

Forskarseminarium om skololycksfall och skolans uterum

Seminarier som genomfördes i februari 1994 samlade mer än 120 forskare och praktiker. Syftet var att presentera tillgängliga fakta om olycksfall bland elever i skolan och att visa på betydelsen av skolans uterum när det gäller skolan som arbetsmiljö för elever.

Vid seminariet uppmärksammades behovet av systematiserad och rikstäckande kunskap inom området. Bland de angelägna forsknings- och utvecklingsfrågor som lyftes fram kan nämnas den fysiska och psykosociala arbetsmiljön för eleverna i skolan och skolan som säker och trygg arbetsplats för elever och personal. Den begränsade dokumentationen av skolans förebyggande arbete påtalades också. Denna rapport handlar om dessa frågor och är en första del i ett forsknings- och utvecklingsprojekt, som har sin upprinnelse i detta seminarium.

Elevers arbetsmiljö & elevskador – ett projekt i tre delar

Det nu aktuella forsknings- och utvecklingsprojektet har som övergripande syfte att öka kunskapen om elevers arbetsmiljö och om de förhållanden i arbetsmiljön som kan bidra till elevers hälsa och säkerhet. Projektet består av tre delar, se figuren intill, där varje del har ett specifikt syfte.

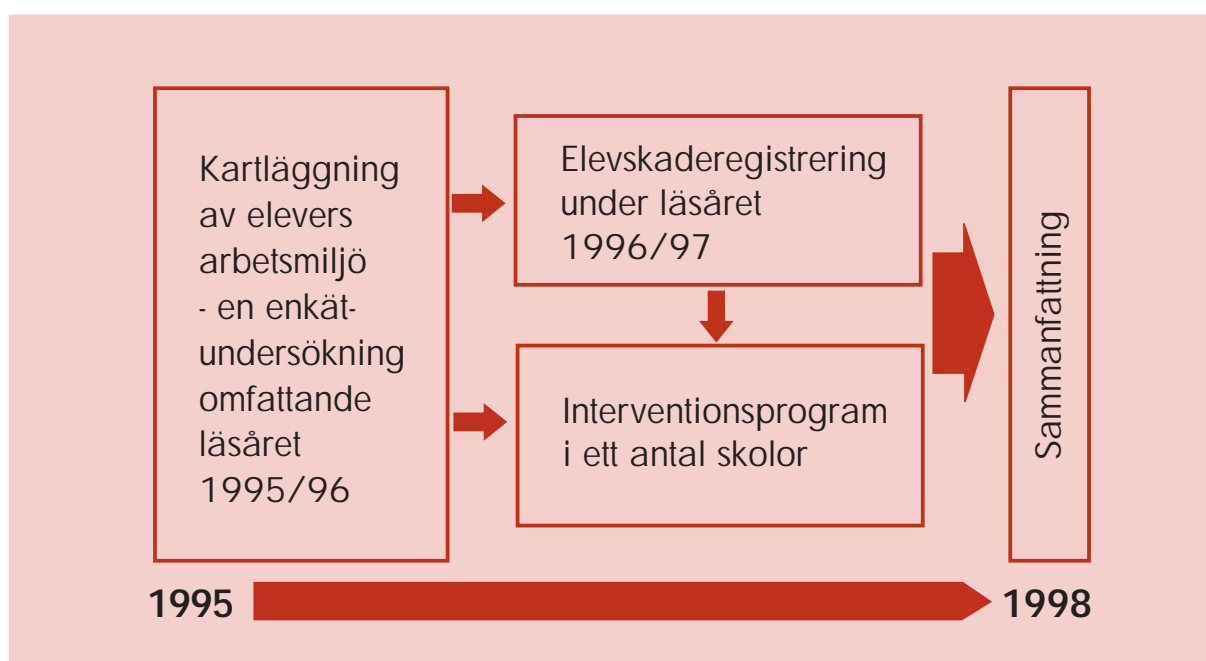
Projektets första del är en rikstäckande kartläggning av elevers arbetsmiljö och elevskador. Syftet är att få en samlad bild över elevers arbetsmiljö såsom denna miljö uppfat-

tas se ut över hela landet och över elevskador-
nas omfattning, registrering mm och om det
skadeförebyggande arbetet i skolan. Denna
del av projektet har genomförts som en enkät-
undersökning till ett riksrepresentativt urval
skolor i hela landet (frågeformulär till drygt
1 000 skolor). Resultaten presenteras i denna
rapport.

Den andra delen av projektet är en analys
och registrering av elevskador under ett läsår i
ett antal av de skolor som medverkade i ovan-
nämnda kartläggning. Syftet är dels att utfor-
ma och pröva ett instrument för registrering
och analys av elevskador dels att få en riks-
täckande överblick över de skador som inträffar
(orsaker, skademönster, skadetyper) så att

förebyggande insatser kan diskuteras, priorite-
ras och sättas in. För detta syfte har en särskild
skade- och tillbudsblankett utformats (se sid
36–37) anpassad till elevers arbetsmiljöför-
hållanden. Denna blankett har använts under
ett läsår av cirka 90 skolor.

I den tredje delen planeras ett antal inter-
ventionsprogram i olika skolor utifrån de pro-
blemområden som identifierats i projektets
två första delar. Syftet är att stödja de skolor
som avser att starta olika förebyggande insatser
samt att medverka till att sprida kunskap om
hur det förebyggande arbetet kan läggas upp
och vilka insatser som fungerar och under
vilka förhållanden.

Olika delar i forsknings- och utvecklingsprojektet "Elevers arbetsmiljö och elevskador" samt projektets tidsmässiga omfattning.

Kartläggning av elevers arbetsmiljö och skaderisker

Detta avsnitt består av tre delar. Först beskrivs hur de skolor som ingår i kartläggningen valdes ut, sedan presenteras det frågeformulär och de frågor som ligger till grund för kartläggningen. Till sist görs en genomgång av hur det insamlade materialet har bearbetats och analyserats.

Ett riksrepresentativt urval av kommuner och skolor

Urvalet av skolor gjordes i samarbete med Skolverket (Sv). Utgångspunkten var Sv:s då nyligen genomförda kartläggning Tillståndsbeskrivning av skolan (1995). Tillståndsbeskrivningar genomförs regelbundet i ett riksrepresentativt urval av Sveriges kommuner. Användningen av Sv:s urval 1994 (48 kommuner) gav möjlighet att få nationell representativitet vad gäller den nu aktuella kartläggningen samt möjlighet till kompletterande information om varje kommun och skola.

I samarbete med Statistiska centralbyrån (SCB) bestämdes att för varje kommun som ingår i Sv:s urval ta med alla offentliga skolor, både grundskolor och gymnasier. De 48 kommunerna motsvarar ett riksgenomsnitt både geografiskt, från norr till söder och vad gäller olika typer av kommuner, från storstad till glesbygd. Kartan på nästa sida visar vilka kommuner som kom att ingå i studien. I följande tablå beskrivs de olika typerna av kommuner.

Urvalet kompletterades med skolor i Stockholms kommun. Ett antal grundskolor, representativa för olika typer av grundskolor samt alla Stockholms gymnasieskolor inkluderades för att få Sveriges tre storstadskommuner representerade i kartläggningen.

I det urval på drygt 1100 skolor som kom från Sv ingick en del specialskolor, behandlingshem, skoldaghem etc, som togs bort. Kvarstående skolor i urvalet var 1 036 skolor. För dessa skolor har SCB tillhandahållit följande basinformation omfattande läsåret 1994/95: uppgifter om antal pojkar och flickor i varje årskurs/gymnasieprogram, antal och andel elever som deltar i hemspråksundervisning samt antal lärare på skolan (heltidstjänster).

Denna rapport baseras på 708 besvarade formulär, vilket motsvarar en svarsfrekvens på

68%. I tabellen som följer jämförs procentuell fördelning av skolor från varje typ av kommun, i urvalet och bland dem som besvarat formuläret.

Svenska Kommunförbundets indelning

Svenska Kommunförbundets kommunindelning grundar sig på följande variabler: folkmängd, läge, tätortsgrad, invånare per kvadrat km samt näringsstruktur.

Storstad: Kommun med folkmängd som överstiger 200 000 invånare

Förortskommun: Kommun som är förort till storstad med utpendling över 50% av förvärvsarbetande eller över 25% utpendling till storstad.

Större stad: Kommun med tätortsgrad över 70%, med minst 50 000 invånare samt med mindre än 40% sysselsatta inom industri.

Medelstor stad: Kommun med tätortsgrad över 70%, med mellan 20 000 och 50 000 invånare samt med mindre än 40% sysselsatta inom industri.

Industrikommun: Kommun med mer än 40% sysselsatta i industri och som ej är glesbygdskommun.

Landsbygdskommun: Kommun med tätortsgrad under 70% samt med mer än 8.7% sysselsatta inom jord- och skogsbruk och som ej är glesbygdskommun.

Glesbygdskommun: Kommun med mindre än 5 invånare per kvadrat km och mindre än 20 000 invånare.

Större övrig kommun: Övriga kommuner med 15 000 till 50 000 invånare.

Mindre övrig kommun: Övriga kommuner med mindre än 15 000 invånare.

En beskrivning av Svenska Kommunförbundets indelning av olika typer av kommuner.

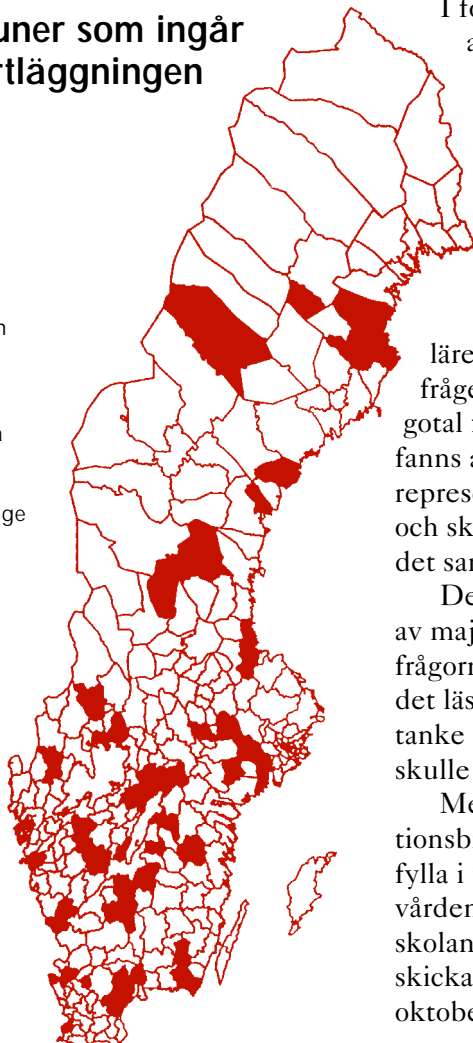
Svarsfördelning för de skolor som ingår i kartläggningen

	URVAL (%)	SVAR (%)
Storstäder	31	28
Förortskommuner	5	5
Större städer	24	24
Medelstora städer	10	12
Industrikommuner	8	8
Landsbygd	6	6
Glesbygd	4	4
Större övriga	8	8
Mindre övriga	4	4

Svarsfördelning för de deltagande skolorna per typ av kommun. Tabellen visar att alla typer av kommuner finns representerade i jämförbar utsträckning bland de skolor som besvarat formuläret och de som ingick i urvalet.

Kommuner som ingår i kartläggningen

Askersund Sunne
 Bengtsfors Södertälje
 Burlöv Timrå
 Dorotea Tranås
 Emmaboda Trosa
 Falkenberg Tyresö
 Flen Töreboda
 Gävle Ulricehamn
 Göteborg Vadstena
 Habo Vaggeryd
 Halsberg Vara
 Herrjunga Villhelmina
 Höganäs Västerås
 Karlsborg Ängelholm
 Karlskrona Östra göinge
 Karlstad
 Kinda
 Kramfors
 Köping
 Laxå
 Ljusdal
 Malmö
 Malå
 Mjölby
 Nordanstig
 Nässjö
 Olofström
 Orsa
 Orust/Tjörn
 Perstorp
 Skellefteå
 Sollentuna
 Stockholm
 Strängnäs

48 kommuner som ingick i Skolverkets urval till Tillståndsbeskrivningen av skolan (1994). Urvalet för kartläggningen består av dessa 48 kommuner samt Stockholms kommun.

Frågeformulär och frågeområden

Frågeformuläret, som ligger till grund för kartläggningen bestod av femtio frågor, varav en del hade fasta svarsalternativ och en del var öppna, där ifyllaren själv formulerade svaret. Frågorna riktades till rektor, som ansvarig för arbetsmiljön i skolan.

Formuläret har två fokus. Det ena tar upp elevs arbetsmiljö – den fysiska och den psykosociala – samt skolans arbetsmiljöarbete och skolhälsovården. Det andra tar upp skaderisker och elevskador. Där ställs frågor om hur man på skolan uppfattar de två situationer och med dessa sammanhängande förhållanden, som i olika studier visat sig innebära flest elevskador, nämligen under rast och på skolgård samt i samband med skolidrott. Frågor ställs också om våld mellan elever. Även elevskade- och tillbudsregistrering och omfattning av elevskador och tillbud tas upp.

I formuläret används termen elevskada för att beteckna plötsligt inträffade händelser som drabbat elev och som lett till kroppsskada. Frågor finns också om förhållanden/händelser som kunde lett till skada s k tillbud. Skadan eller tillbudet ska ha inträffat under skoltid och i samband med aktiviteter inom skolans verksamhet.

Under våren 1996 utarbetades formuläret. För att få synpunkter på innehåll och frågekonstruktion, skickades det till ett tjugotal forskare och praktiker. Bland dessa fanns arbetsmiljö-, skade- och skolforskare, representanter för skolhälsovården (skolläkare och skolsköterska), sakkunniga på skolområdet samt rektorer.

Det färdiga formuläret skickades ut i slutet av maj 1996. Tidpunkten valdes dels för att frågorna i formuläret avsåg läsåret 1995/96, dvs det läsår som höll på att avslutas, och dels med tanke på att rektor efter skolvslutningen, skulle få tid över för ifyllandet.

Med formuläret bifogades ett informationsbrev, ställt till rektor, där han/hon ombads fylla i formuläret ev med hjälp av skolhälsovårdens personal. Boken "Skololycksfall och skolans uterum" bifogades. Påminnelsebrev skickades vid tre tillfällen, i juni, augusti och oktober 1996.

Databearbetning och analys

De två fokus som kartläggningen avsåg, nämligen elevers arbetsmiljö och elevers skaderisker ligger till grund för analysen av enkätsvaren. Den strategi som användes i analysen framgår i nedan figur. Den utgår från de sju frågor som ställdes. Därefter grupperades skolorna på tre sätt och figuren redovisar procent skolor och elever som ingår i varje grupp.

Samtliga skolor

dvs alla skolor som besvarat frågeformuläret.

Typ av skola

- Skolor med enbart låg- eller mellanstadium samt skolor med både låg- och mellan stadium (låg- och mellanstadieskolor).
- Skolor med både mellan- och högstadium samt skolor med enbart högstadium (mellan- och högstadieskolor)
- Grundskolor med samtliga stadier, dvs låg-, mellan- och högstadium (grundskolor med samtliga stadier)
- Gymnasieskolor

Typ av kommun

- Storstad samt förort till storstad
- Större och medelstor stad
- Landsbygds- och glesbygdskommun
- Övriga kommuner

Elevers arbetsmiljö

Arbetsmiljöarbetet: organisation och resurser

- Hur fungerar skolans arbetsmiljöarbete?
- Skolhälsovården som resurs i elevskadearbetet?

Olika arbetsmiljöförhållanden

- Hur fungerar den fysiska arbetsmiljön för eleverna?
- Hur fungerar den psykosociala arbetsmiljön för eleverna?

Elevers skaderisker

Två riskfyllda situationer

- Vad kan bidra till elevskador under rast och på skolgård?
- Vad kan bidra till elevskador i samband med idrott?

Våld mellan elever – en skaderisk?

- Uppfattas våld som ett problem och har våldet förändrats?

Gruppering

Grupp	Skolor	Elever
Antal	708	210.329
	%	%
Samtliga skolor	100	100
Typ av skola		
- Låg och mellanstadieskolor	65	38
- Mellan- och högstadieskolor	14	16
- Låg-, mellan- och högstadieskolor	11	17
- Gymnasieskolor	10	29
Typ av kommun		
- Storstad/förort	33	45
- Större/medelstor stad	43	42
- Landsbygd/glesbygd	10	5
- Övriga kommuner	13	8

De analyser som genomfördes för denna rapport bygger på sju olika frågor som rör både elevers arbetsmiljö och elevers skaderisker samt tre olika grupperingar.

I fortsättningen beskrivs hur databearbetningen gjorts och hur resultaten presenteras för var och en av de sju frågor som listas i figuren.

Formulärets första fokus

Elevers arbetsmiljö, inkluderar två frågeområden: "Arbetsmiljöarbetet: organisation och resurser" samt "Olika arbetsmiljöförhållanden".

Arbetsmiljöarbetet: organisation och resurser

- Hur fungerar skolans arbetsmiljöarbete?
- Skolhälsovården som resurs i elevskadearbetet?

När det gäller skolans arbetsmiljöarbete, ombads rektor (ifyllaren) att ta ställning till sju förhållanden och med ett kryss markera om dessa fungerar "ej tillfredsställande" eller "tillfredsställande" i skolan. För alla skolor totalt, rangordnades förhållandena på en fallande skala baserad på procent "ej tillfredsställande". Syftet var att belysa vilka förhållanden som verkar orsaka störst problem i skolorna i landet. Redovisningen visar procentfördelningarna för både "ej tillfredsställande", "tillfredsställande" och "ej svar". De 16 skolor som lämnade frågan obesvarad, är ej med i analysen, som därför baseras på svaren från 692 skolor.

En öppen fråga gav också skolorna möjlighet att beskriva de problem/brister som särskilt uppmärksammats i skolan under läsåret 95/96. Dessa svar användes för att belysa och ge exempel på de förhållanden som skolorna markerat som "ej tillfredsställande".

Rangordningen för samtliga skolor kompletterades genom att för varje typ av skola och typ av kommun rangordnades de fyra mest "ej tillfredsställande" förhållandena. Om två eller fler förhållanden fått samma procent "ej tillfredsställande" rangordnades dessa förhållanden på basis av lägst procent under "tillfredsställande".

För att belysa Skolhälsovården som resurs i elevskadearbetet, valdes sex frågor ut: Framgår mål och prioriteringar för skolhälsovård av den kommunala skolplanen och av skolans lokala arbetsplan? Har skolhälsovårdens resurser förändrats under senaste femårsperioden (1990-95)? Finns skolsköterska i skolan? För att belysa elevskador valdes: Finns elevskador nämnt i den kommunala skolplanen och i skolans lokala arbetsplan? Uppfattas elevskador som ett "hälsoproblem" i skolan? Sker registrering av elevskador i skolan? Svaren på dessa frågor

presenteras enligt samma princip som ovan, dvs först visas svaren för samtliga skolor och sedan redovisas svaren för olika typer av skolor och för olika typer av kommuner.

Olika arbetsmiljöförhållanden

- Hur fungerar den fysiska arbetsmiljön för eleverna?
- Hur fungerar den psykosociala arbetsmiljön för eleverna?

På samma sätt som för frågorna om arbetsmiljöarbetet, ombads rektor (ifyllaren) att med ett kryss markera om var och en av åtta fysiska och tio psykosociala arbetsmiljöförhållanden fungerar på ett "ej tillfredsställande" eller "tillfredsställande" sätt i skolan. En öppen fråga gav också här möjlighet att beskriva de problem/brister som särskilt uppmärksammats i skolan under läsåret 95/96.

Resultaten presenteras på samma sätt och med användning av samma kriterier som beskrivs ovan för arbetsmiljöarbetet. Resultaten baseras på svaren från 708 skolor eftersom samtliga skolor besvarat dessa två frågeområden.

Formulärets andra fokus

Elevers skaderisker, inkluderar två frågeområden: "Två riskfyllda situationer" och "Våld mellan elever – en skaderisk?".

Två riskfyllda situationer

- Vad kan bidra till elevskador under rast och på skolgård?
- Vad kan bidra till elevskador i samband med idrott?

När det gäller situationerna "under rast och på skolgård" samt "skolidrott" ombads ifyllaren att för var och en av ett antal förhållanden (18 resp 12), markera med ett kryss i vilken grad de uppfattades kunna bidra till uppkomst av elevskador. Tre svarsalternativ gavs: "i ringa grad", "i måttlig grad" och "i hög grad".

I redovisningen för samtliga skolor presenteras förhållandenas procentfördelningar med hänsyn till svarsalternativen: "i ringa grad" och "i hög grad". Förhållandena rangordnades på fallande skala utifrån procent på svarsalternativet "i hög grad". De förhållanden som uppfattades bidra till elevskador i hög grad av minst 25% av

skolorna (dvs en skola av fyra), redovisas.

När det gäller ”under rast och på skolgård” och ”i samband med skolidrott” baseras rangordningen på svaren från 691 resp 682 skolor, eftersom 17 resp 26 skolor ej besvarade dessa frågor.

För varje typ av skola och typ av kommun rangordnades de fem förhållanden som nått högsta procent under ”i hög grad”. Om två förhållanden eller fler fått samma procent under ”i hög grad” rangordnades de efter det procenttal som uppnåddes när svarsalternativen ”i hög grad” och ”i måttliga grad” summerades: Högst procenttal placerades först. I det enda fall där procentsummorna var identiska gjordes rangordningen på basis av den nationella rangordningen.

Våld som problem uppmärksammas också

Fysiskt våld mellan elever kan förekomma i samband med olika aktiviteter i skolan, t ex under rast och på skolgården, under idrottslek-tion och under annan tid.

Med fysiskt våld avses här våld där en eller flera elever avsiktligt skadar eller avser att skada annan elev, dvs handlingen leder till eller kunde ha lett till kroppsskada (våldsskada/våldstillbud). Det innebär att mobbning och trakasserier, glåpord, kränkande tillmälen och annat (psykiskt våld), inte tas upp i formuläret.

Det framgår i många undersökningar att våld inte alltid synliggörs i skaderegistreringen. Ofta finns ändå en uppfattning om hur ofta våld förekommer både vad gäller våldsskador

och våldstillbud. För att få en uppfattning om hur man på skolorna uppfattar våld som problem ställdes i formuläret ett antal frågor om detta.

Våld mellan elever – en skaderisk?

- Uppfattas våld som ett problem och har våldet förändrats?

Vad gäller skador som inträffar i interaktion mellan elever/våld, ställdes en annan typ av frågor p g a att denna risksituation beskrivs i en betydligt mindre utsträckning i litteraturen. Bl a ställdes frågor om i vilken utsträckning fysiskt våld mellan elever är ett problem i den egna skolan (med fem olika svarsalternativ från ”inte alls” till ”i stor utsträckning”). Frågor fanns också om man uppfattar att fysiskt våld mellan elever ökat/minskat på skolan under senaste femårsperioden. En öppen fråga tog upp när och i samband med vilken aktivitet de flesta våldstillbud inträffar.

Skolorna har delats in i tre grupper beroende på i vilken utsträckning fysiskt våld mellan elever är ett problem i skolan: inte alls, i ringa utsträckning, i måttligt och stor utsträckning. För varje grupp redovisas dessutom skolornas uppfattning om våld mellan elever ökat, minskat eller inte förändrats under den senaste femårsperioden.

I vilken utsträckning fysiskt våld mellan elever uppfattades som ett problem i skolan, visas för alla skolor totalt, för varje typ av skola och för varje typ av kommun.

Resultat av kartläggningen

Resultaten av enkätundersökningen presenteras på sju uppslag, en vänster- och en högersida. Uppslagen följer den struktur som beskrivs under rubriken ”Databearbetning och analys” i föregående kapitel. De fyra första uppslagen handlar om elevers arbetsmiljö och de tre följande om elevers skaderisker:

Sju frågor – sju uppslag

Elevers arbetsmiljö

Arbetsmiljöarbetet: organisation och resurser

- Hur fungerar skolans arbetsmiljöarbete?
- Skolhälsovården som resurs i elevskadearbetet?

Olika arbetsmiljöförhållanden

- Hur fungerar den fysiska arbetsmiljön för eleverna?
- Hur fungerar den psykosociala arbetsmiljön för eleverna?

Elevers skaderisker

Två riskfyllda situationer

- Vad kan bidra till elevskador under rast och på skolgård?
- Vad kan bidra till elevskador i samband med idrott?

Våld mellan elever – en skaderisk?

- Uppfattas våld som ett problem och har våldet förändrats?

Sammanställningen av enkätsvaren från de 708 skolorna presenteras med utgångspunkt från: samtliga skolor, typ av skola och typ av kommun.

Gruppering

Grupp	Skolor	Elever
Antal	708	210.329
	%	%
Samtliga skolor	100	100
Typ av skola		
- Låg och mellanstadieskolor	65	38
- Mellan- och högstadieskolor	14	16
- Låg-, mellan- och högstadieskolor	11	17
- Gymnasieskolor	10	29
Typ av kommun		
- Storstad/förort	33	45
- Större/medelstor stad	43	42
- Landsbygd/glesbygd	10	5
- Övriga kommuner	13	8

För var och en av de sju uppslagen visas på vänstersidan hur samtliga skolor svarat på den fråga med fasta svarsalternativ som uppslaget behandlar. På vänstersidan finns också en kommenterande text till denna fråga samt exempel på svar från de öppna frågorna inom samma ”område”.

På högersidan presenteras resultaten vad gäller typ av skola och typ av kommun för frågan med de fasta svarsalternativen. Även här finns kommenterande text.

Uppslagen om skolhälsovården och våld mellan elever presenteras på samma sätt som övriga uppslag men är uppbyggda något annorlunda beroende på hur frågorna i formuläret ställdes och beroende på vad som här lyfts fram.

En sammanfattning av resultaten avslutar avsnittet.

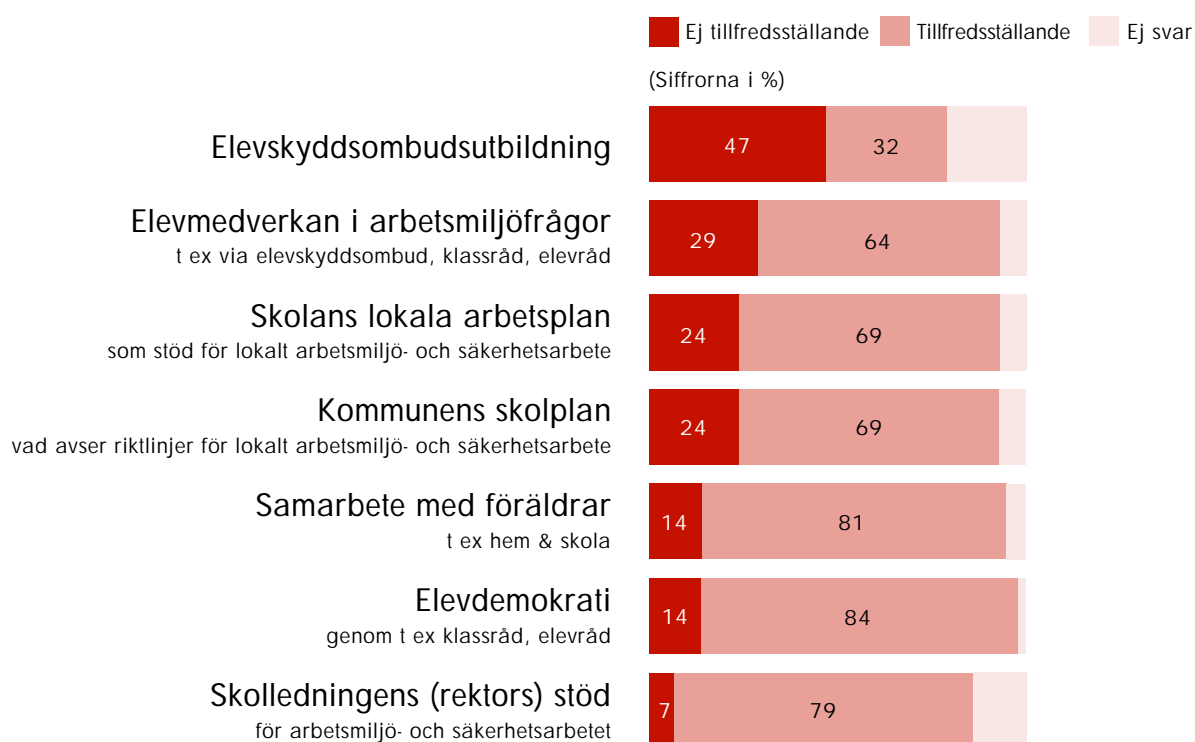

Hur fungerar skolans arbetsmiljöarbete?

På detta uppslag beskrivs hur skolans arbetsmiljöarbete fungerar. Detta sker genom att skolorna har haft att bedöma sju förhållanden som har att göra med arbetsmiljöarbetet och dess organisation samt angett vilka problem/brister som särskilt uppmärksammats under

läsåret. Nedan rangordnas dessa förhållanden för samtliga skolor och på nästa/höger sida, de fyra förhållanden som i största utsträckning angetts som "ej tillfredsställande" för varje typ av skola och varje typ av kommun.

Samtliga skolor

Rangordning som baseras på enkätfrågan "Hur fungerar var och en av nedanstående förhållanden i Din skola detta läsår, dvs läsåret 1995/96?"

Elevskyddsombudsutbildning är det förhållande av arbetsmiljöarbetet som har den mest framträdande profilen. Nästan hälften av skolorna har svarat "ej tillfredsställande" medan 21% har lämnat denna fråga obesvarad. Tre andra förhållanden har av minst en femtedel av skolorna angetts som otillfredsställande, nämligen elevmedverkan i arbetsmiljöfrågor (29%), skolans lokala arbetsplan (24%) och kommunens skolplan (24%).

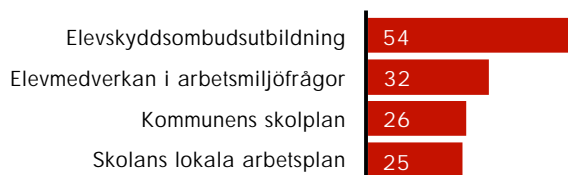
Elevmedverkan och elevinflytande tas även upp i kommentarerna till frågan om vilka

problem/brister i arbetsmiljöarbetet som särskilt uppmärksammats läsåret 1995/96. Exempel på vad som anges är dålig elevaktivitet i elevråd och klassråd, svårigheter att rekrytera nya elevskyddsombud (ESO), bristfällig kontakt mellan ESO och klasserna. Arbete pågår dock, bland det som nämnts är bildandet/startandet av elevskyddsgrupper, omorganisering av elevråd och klassråd, försök med nya elevrådsorganisationer och utarbetande av handlingsplaner för arbetsmiljöarbetet tillsammans med eleverna.

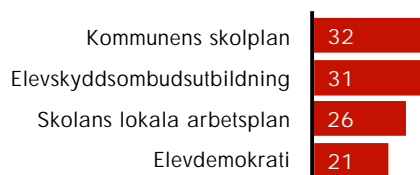
Typ av skola

■ % "ej tillfredsställande"

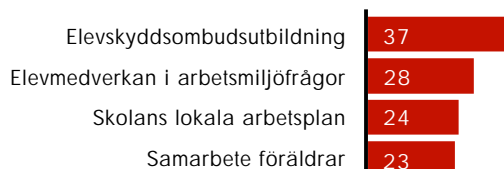
Lågstadium, Mellanstadium Låg- och mellanstadium

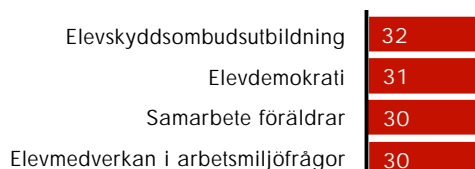
Mellan- och högstadium Högstadium

Låg- mellan- och högstadium

Gymnasium

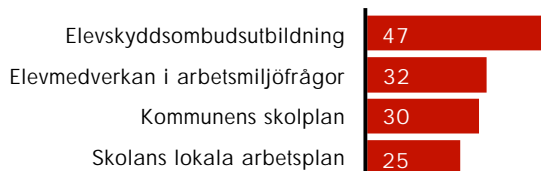
Rangordning som baseras på de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande".

Profilerna för låg- och mellanstadieskolorna är de mest jämförbara med profilen för alla skolor totalt. De förhållanden som särskilt bör uppmärksammas när det gäller mellan- och hög-

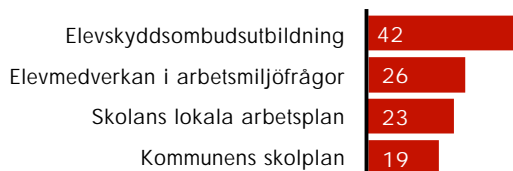
stadieskolorna och gymnasiet är elevdemokrati medan det för grundskolor med alla stadier och gymnasiet är samarbete med föräldrar.

Typ av kommun

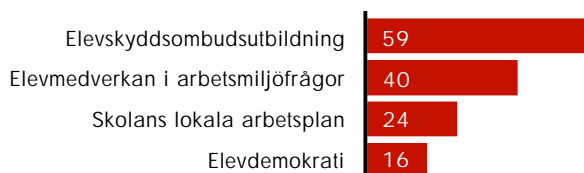
Storstad/förort

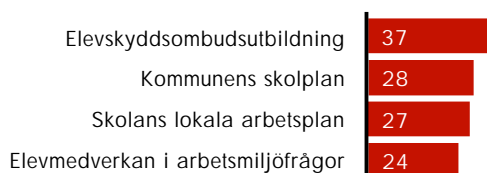
Större/medelstor stad

Landsbygd/glesbygd

Övriga kommuner

Rangordning som baseras på de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande".

När skolorna grupperas efter kommuntyp, framträder samma förhållanden som för alla skolor totalt, men de kommer i lite annan ordning. Elevskyddsombudsutbildning är det förhållande i arbetsmiljöarbetet som anges som mest otillfredsställande i alla typer av kommu-

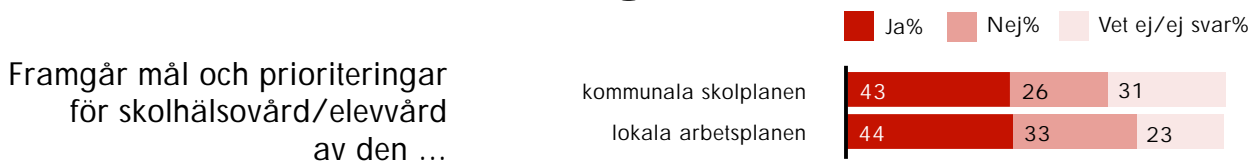
ner följt av elevmedverkan utom när det gäller kommungruppen övriga. Skolorna i kommuner som landsbygd/glesbygd är mer otillfredsställda än andra med elevskyddsombudsutbildning och elevmedverkan i arbetsmiljöfrågor.

Skolhälsovården som resurs i elevskadearbetet?

Några frågor som rör skolhälsovården och elevskador sammanfattas på detta uppslag: Framgår mål och prioriteringar för skolhälsovården av kommunens och skolans arbetsmiljödokument? Finns elevskador nämnt i dessa doku-

ment? Hur har skolhälsovårdens resurser förändrats? Nedan framgår frågor och svar när det gäller samtliga skolor. På nästa sida visas hur svaren fördelar sig för varje typ av skola och för varje typ av kommun.

Samtliga skolor

Har skolhälsovårdens resurser förändrats under senaste femårsperioden dvs 1990-95?

Något mindre än hälften av skolorna anger att mål och prioriteringar för skolhälsovården finns med i den kommunala skolplanen och i skolans lokala arbetsplan. Skolhälsovårdens resurser uppges ha minskat i ca 40% av skolorna medan lika många säger att ingen förändring skett.

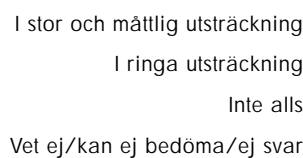
Nästan alla skolor har skolsköterska. Några

skolor (4%) har inte skolhälsovård på skolan men har tillgång till skolhälsovård genom primärvården. När det gäller övrig resurspersonal i skolan svarar 65% av skolorna att de har tillgång till skolläkare, 44% att de har skolpsykolog och nästan lika många att de har tillgång till skolkurator (40%).

Finns elevskador nämnt ...

Uppfattas elevskador som ett "hälsoproblem" i skolan?

Betydligt färre än vad som gällde för skolhälsovården har angett att elevskador nämns i kommunens och skolans arbetsmiljödokument. Det är dock vanligare att elevskador finns med i den lokala arbetsplanen än i kommunens dokument. Elevskador uppfattas ej som ett stort "hälsoproblem" i skolorna; endast 8% har

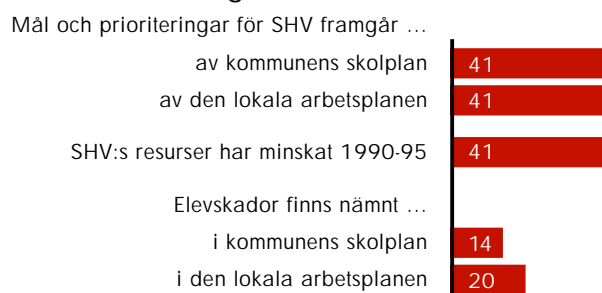
angett detta.

Drygt hälften av skolorna har någon form av registrering av elevskador. Registrering är vanligare bland de skolor som uppfattar att elevskador är ett "hälsoproblem" än de skolor som svarar "inte alls".

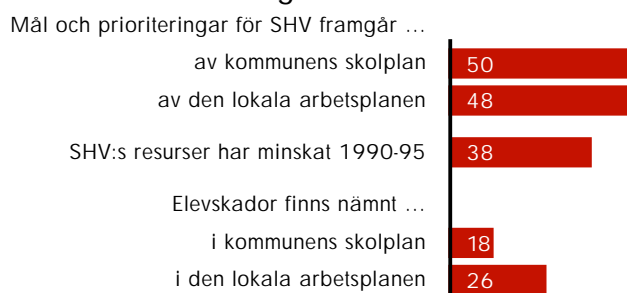
Typ av skola

■ % "ej tillfredsställande"

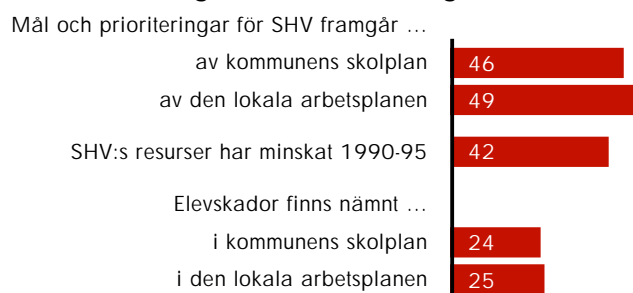
Lågstadium, Mellanstadium, Låg- och mellanstadium

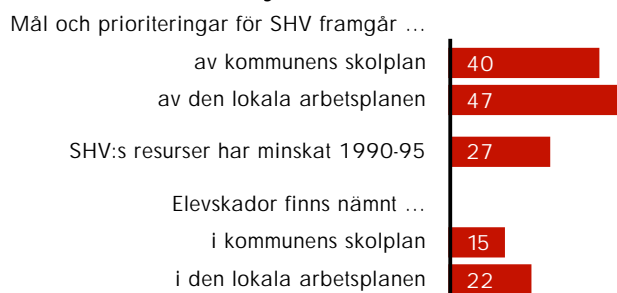
Mellan- och högstadium Högstadium

Låg- mellan- och högstadium

Gymnasium

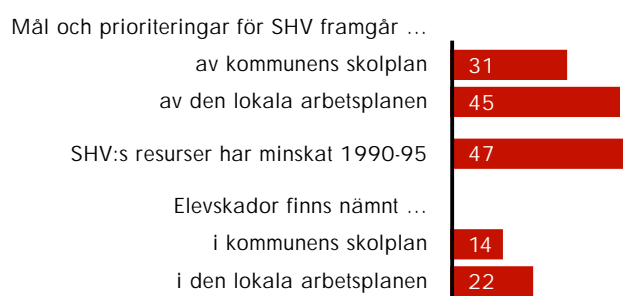

Låg och mellanstadieskolor anger i något mindre utsträckning än andra skoltyper att mål och prioriteringar för skolhälsovården finns med i kommunens och skolans arbetsmiljödokument (med undantag av gymnasiet). När det gäller skolhälsovårdens resurser förefaller

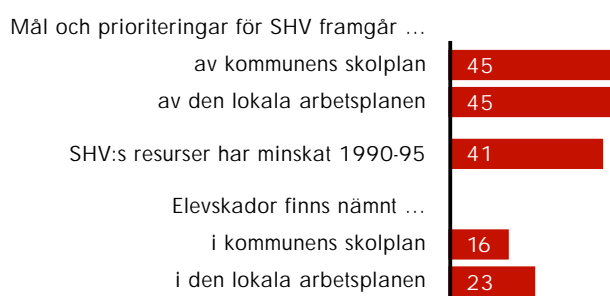
dessa ha minskat i 40% av alla skoltyper utom för gymnasierna. Elevskador uppfattas som ett "hälsoproblem" i något fler mellan- och högstadieskolor och i grundskolor med alla stadier (12%) än i övriga skoltyper (3-7%).

Typ av kommun

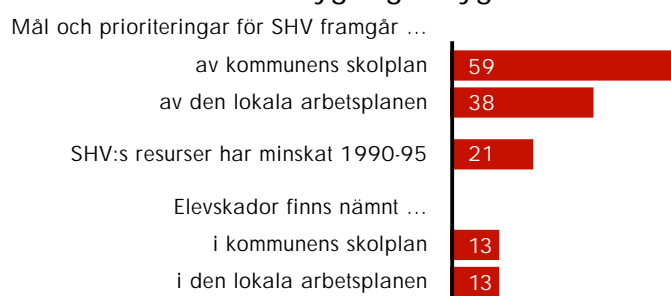
Storstad/förort

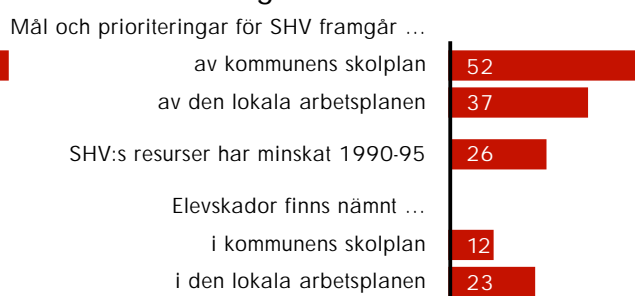
Större/medelstor stad

Landsbygd/glesbygd

Övriga kommuner

Storstad/förort har i mindre utsträckning än övriga kommuntyper mål och prioriteringar för skolhälsovården i kommunens skolplan. Fler

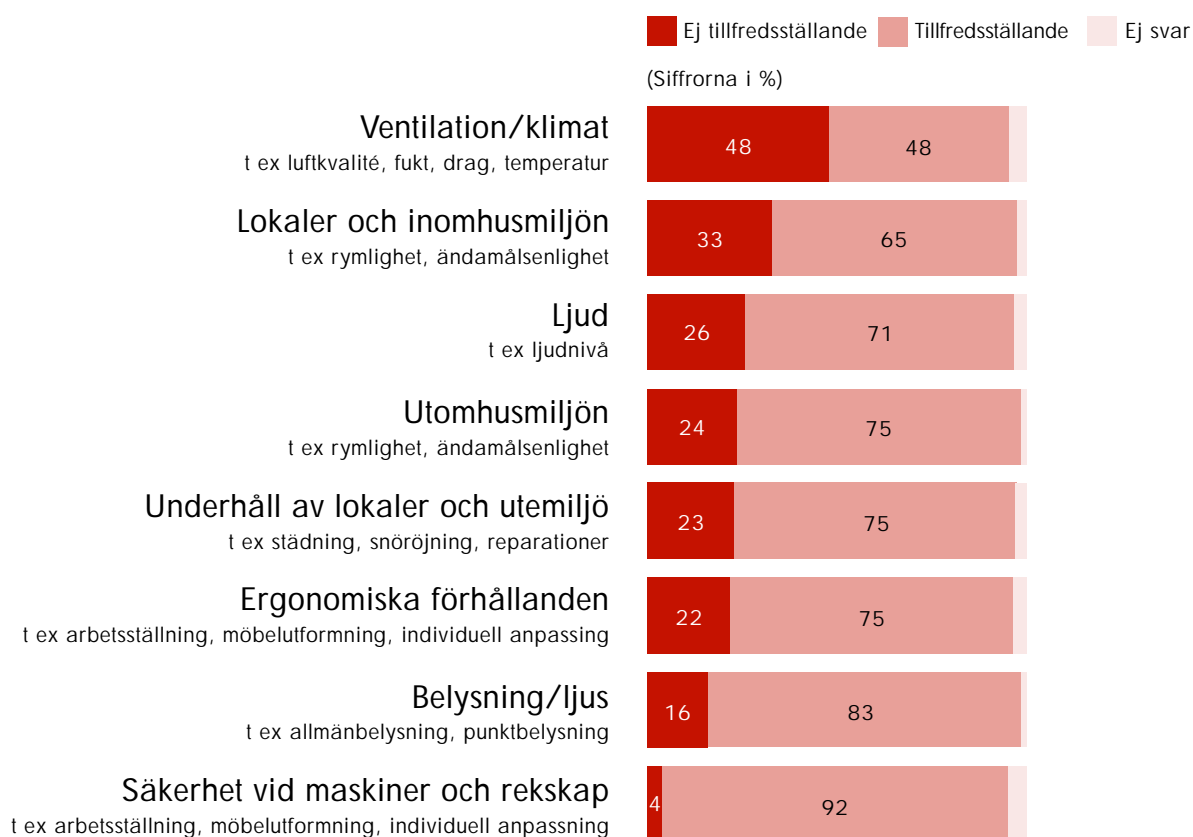
storstadsskolor (11%) anger vidare att elevskador är ett "hälsoproblem" än skolor i andra kommuntyper (6-7%).

Hur fungerar den fysiska arbetsmiljön för eleverna?

Åtta förhållanden har använts för att belysa hur elevernas fysiska arbetsmiljö fungerar. Därutöver har skolorna tillfrågats om vilka problem/brister som särskilt uppmärksammats under det aktuella läsåret. Nedan rangordnas dessa

förhållanden för samtliga skolor och på nästa/höger sida, de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande" för varje typ av skola och varje typ av kommun.

Samtliga skolor

Rangordning som baseras på enkätfrågan "Hur fungerar var och en av nedanstående förhållanden i Din skola detta läsåret, dvs läsåret 1995/96?"

Ventilation/klimat är det förhållande i den fysiska miljön som av flest skolor bedömts som ej tillfredsställande (nästan 50%), följt av lokaler och inomhusmiljön. Mellan 20-30% av skolorna bedömde följande fyra förhållanden som otillfredsställande: ljud, utomhusmiljön, underhåll av lokaler och utemiljö och ergonomiska förhållanden.

Det är framförallt två problemområden, ventilationen och trångboddhet, som tas upp i den öppna frågan om vilka problem/brister i

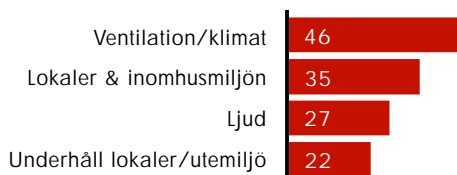
den fysiska miljön som särskilt uppmärksammats läsåret 1995/96. Alltför många elever i alltför små klassrum, inga eller för små elevutrymmen/uppehållsrum för elever vid raster och håltimmar samt trängsel i korridorer och matsal är exempel på problem som anges.

Utomhusmiljön nämns också av flera skolor. Det handlar t ex om avsaknad av bord och bänkar, lekredskap och regnskydd. Annat som nämns är sliten och tråkig skolgård där t ex spelplaner behöver målas om och repareras.

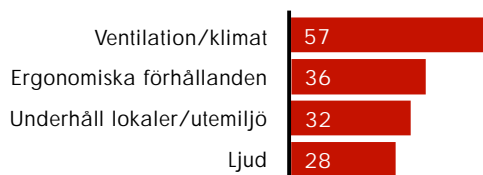
Typ av skola

■ % "ej tillfredsställande"

Lågstadium, Mellanstadium Låg- och mellanstadium

Mellan- och högstadium Högstadium

Låg-, mellan- och högstadium

Gymnasium

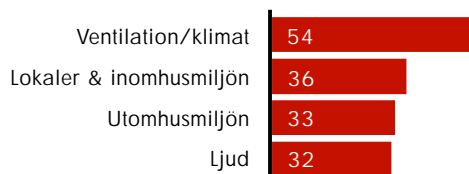
Rangordning som baseras på de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande".

Ventilation/klimat förblir även vid uppdelning på skoltyp det förhållande i elevernas fysiska arbetsmiljö som bedömts som mest otillfredsställande. Lokaler och inomhusmiljön nämns också av alla skoltyper utom av mellan- och högstadieskolorna; ljud tas upp av låg- och

mellanstadieskolorna och mellan- och hög medan utomhusmiljön finns med bland de fyra när det gäller grundskolor med alla stadier och gymnasier. Underhåll tas upp av alla stadier utom gymnasiet.

Typ av kommun

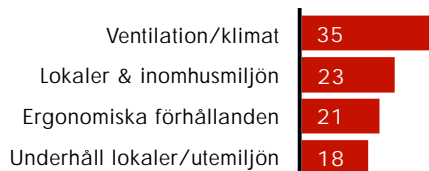
Storstad/förort

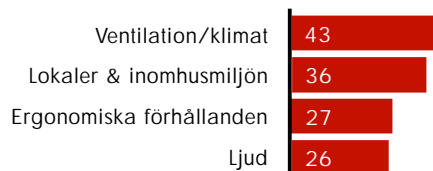
Större/medelstor stad

Landsbygd/glesbygd

Övriga kommuner

Rangordning som baseras på de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande".

Även när det gäller kommuntyp kommer ventilation/klimat samt lokaler och inomhusmiljön högst upp på listan. Den största skillnaden mellan olika kommuntyper ligger dock i "gra-

den av ej tillfredsställande", där t ex storstad/förort i större utsträckning än andra bedömer ventilation/klimat, utomhusmiljön och ljud som ej tillfredsställande.

Hur fungerar den psykosociala arbetsmiljön för eleverna?

Tio förhållanden har använts för att belysa hur elevernas psykosociala arbetsmiljö fungerar. Därutöver har skolorna tillfrågats om vilka problem/brister som särskilt uppmärksammats under det aktuella läsåret. Nedan rangordnas

dessa förhållanden för samtliga skolor och på nästa sida, de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som ”ej tillfredsställande” för varje typ av skola och varje typ av kommun.

Samtliga skolor

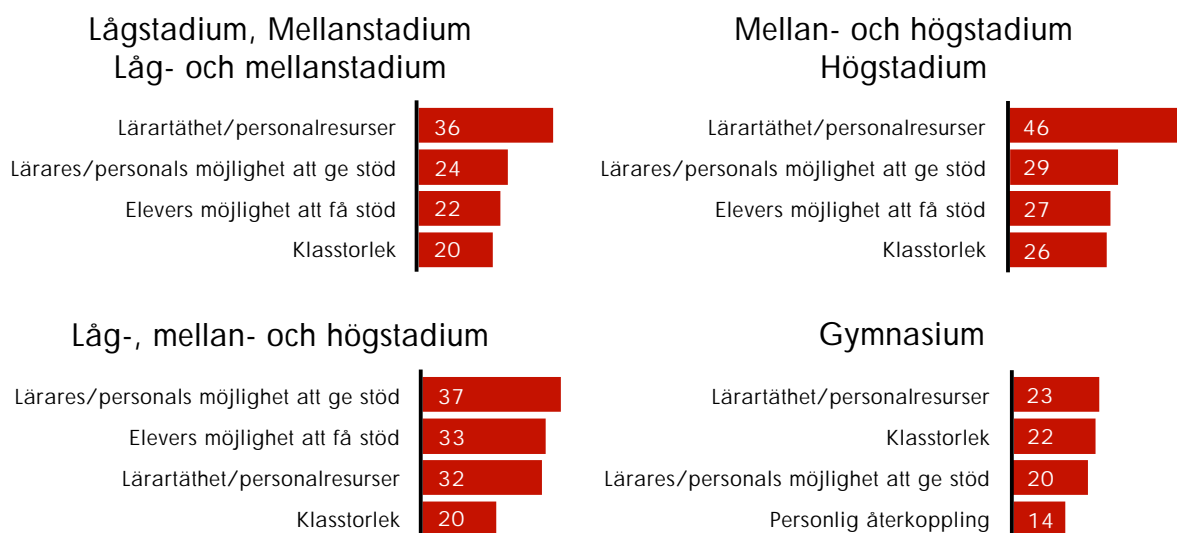
Rangordning som baseras på enkätfrågan ”Hur fungerar var och en av nedanstående förhållanden i Din skola detta läsår, dvs läsåret 1995/96?”

Fyra förhållanden tas upp som ej tillfredsställande av minst en femtedel av skolorna: lärartäthet, lärares/personals möjlighet att ge stöd och elevers möjlighet att få socialt stöd samt klasstorlek. Nämnas bör också att ca 90% av skolorna har angett att sex förhållanden fungerar tillfredsställande.

Exempel på problem som tas upp i den öppna frågan om vilka problem/brister som särskilt uppmärksammats under senaste läsåret är: alltför stora klasser och för små lokaler samt trängsel på skolgård, i matsal och i skolbuss. Även ”alltför stor och opersonlig skola” anges som ett psykosocialt arbetsmiljöproblem för eleverna.

Typ av skola

■ % "ej tillfredsställande"

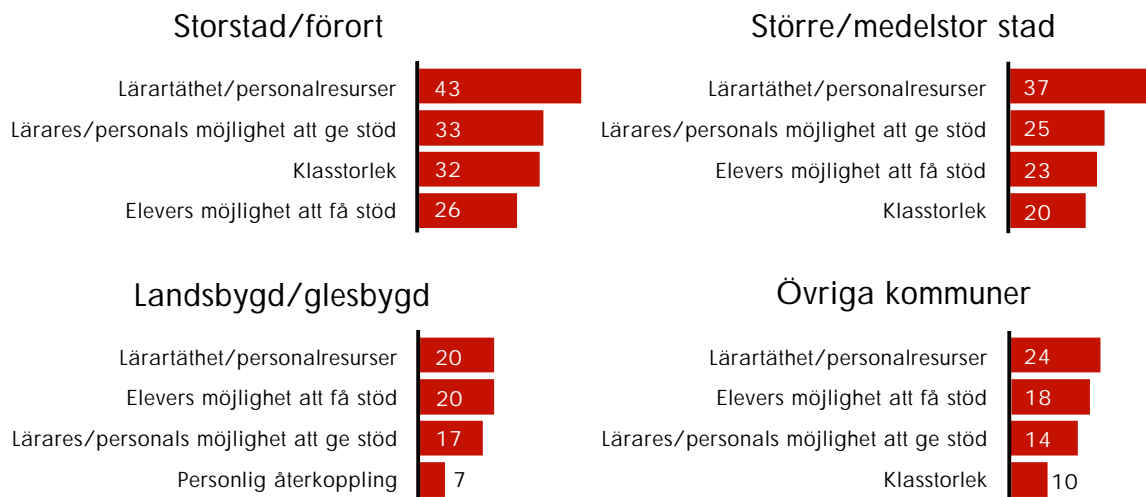

Rangordning som baseras på de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande".

De förhållanden som främst anges som "ej tillfredsställande" i de olika skoltyperna är i stort samma som för alla skolor sammantagna, men de kommer i olika ordning. Lärartäthet kommer överst utom för grundskolor med alla

stadier, där det är lärares/personals möjligheter att ge stöd som kommer först, följt av elevers möjlighet att få stöd. Gymnasier har genomgående angett en lägre grad av otilfredsställelse än övriga.

Typ av kommun

Rangordning som baseras på de fyra förhållanden som i störst utsträckning angetts som "ej tillfredsställande".

Lärartäthet förblir det främsta problemet i olika typer av kommuner på samma sätt som för alla skolor sammantagna. När det gäller storstad/förort och större/medelstor stad följs lärartäthet av lärares och personals möjlighet att ge stöd medan för landsbygd/glesbygd och övriga kommuner är det elevers möjlighet att

få socialt stöd som kommer närmast. Var tredje storstad/förortsskola anger klasstorlek som "ej tillfredsställande" medan detta inte anges i samma utsträckning av landsbygd/glesbygdsskolorna. Storstad/förortsskolorna är proportionellt mer negativa än skolor i andra kommuntyper.

Vad kan bidra till elevskador under rast och på skolgård?

På detta uppslag redovisas hur olika förhållanden som hänger samman med rast och på skolgård har uppfattats kunna bidra till elevskador. Resultaten på denna sida avser alla skolor sammantagna och bygger på en bedömning av arton förhållanden. Bedömningen har gjorts på skalan kan bidra till elevskador ”i ringa grad”,

”i måttlig grad” och ”i hög grad”. De förhållanden som minst en fjärdedel ($\leq 25\%$) av skolorna uppfattat kan bidra i hög grad rangordnas nedan. På nästa sida rangordnas de fem förhållanden som i störst utsträckning uppfattats bidra till elevskador, fördelat på typ av skola och typ av kommun.

Samtliga skolor

Rangordning baserad på enkätfrågan "I vilken grad uppfattar Du att nedanstående förhållanden kan bidra till elevskador?". Tio förhållande av 18 redovisas. Svansfrekvenser anges för svarsalternativen "i ringa grad" och "i hög grad". Bortfallet varierar mellan 1-6%.

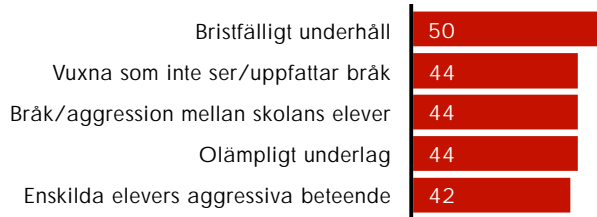
Tio förhållanden (av 18) har av minst en fjärdedel av skolorna bedömts kunna bidra i hög grad till uppkomsten av elevskador. Några av dessa förhållanden hänger samman med den fysiska miljön t ex bristfälligt underhåll, olämpligt underlag, alltför små uppehållsrum och bristfällig städning; andra har att göra med relationen

mellan eleverna t ex bråk mellan skolans elever, enskilda elevers aggressiva beteende och bråk mellan skolans elever och andra elever; ytterligare några tar upp hur tillsynen fungerar t ex vuxna som "inte ser", låg vuxennärvaro och alltför stort elevantal i förhållande till skolgårdens storlek.

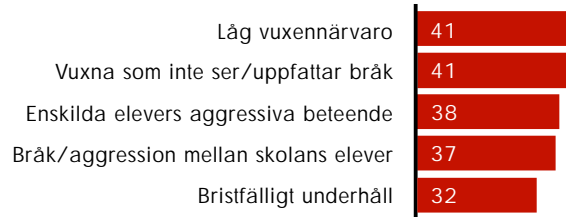
Typ av skola

■ % "i hög grad"

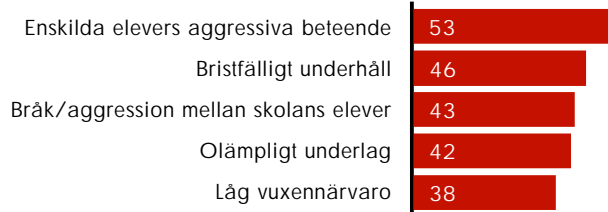
Lågstadium, Mellanstadium, Låg- och mellanstadium

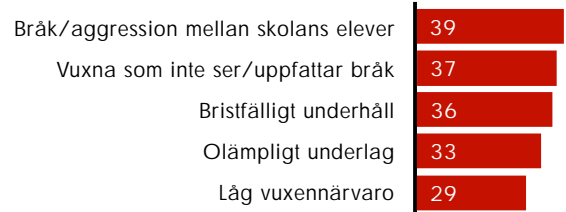
Mellan- och högstadium Högstadium

Låg- mellan och högstadium

Gymnasium

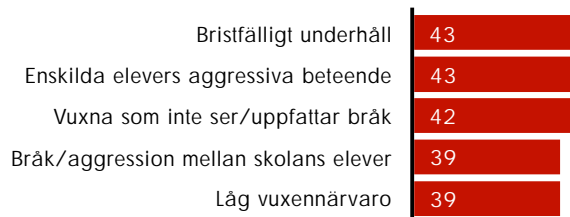
Rangordning baserad på de fem förhållanden som i störst utsträckning bedömts att "i hög grad" kunna bidra till elevskador.

De olika skoltyperna har lyft fram olika förhållanden när de bedömt vad som kan bidra till elevskador under rast och på skolgård. Bristfälligt underhåll kommer högt upp för låg- och mellanstadium och för grundskolor med alla stadier. Låg vuxennärvaro och vuxna som "inte ser" tas upp först av mellan- och högstadier

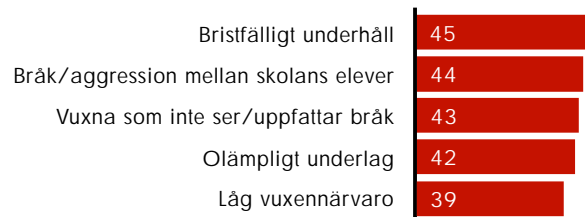
medan enskilda elevers aggressiva beteende tas upp först av grundskolor med samtliga stadier. Gymnasieskolorna anger i första hand att bråk/aggression mellan elever utgör en bidragande faktor. Gymnasieskolorna har lägre procenttal genomgående.

Typ av kommun

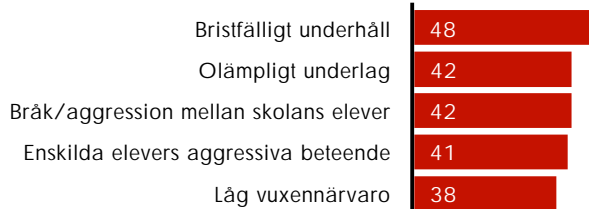
Storstad/förort

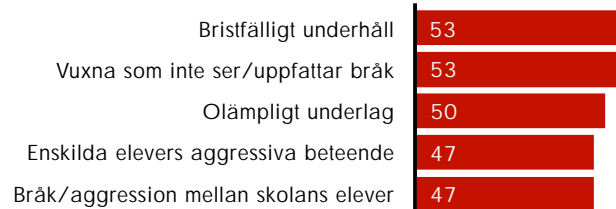
Större/medelstor stad

Landsbygd/glesbygd

Övriga kommuner

Rangordning baserad på de fem förhållanden som i störst utsträckning bedömts att "i hög grad" kunna bidra till elevskador.

Bristfälligt underhåll sätts överst för alla kommuntyper. För storstad/förort följer sedan förhållanden som har att göra med elevers relationer till varandra och "vuxna som inte ser/

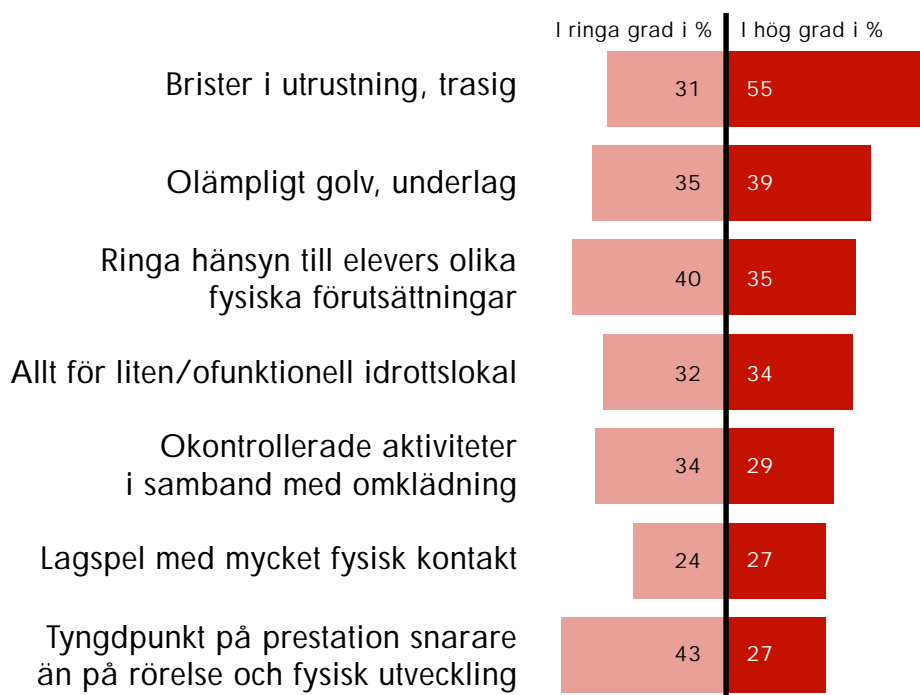
uppfattar bråk". För andra kommuntyper har förhållanden som har att göra med den fysiska miljön också angetts. "Övriga kommuner" har genomgående högre procenttal än andra.

Vad kan bidra till elevskador i samband med idrott?

På detta uppslag visas skolornas uppfattning om i vilken grad ett antal förhållanden kan bidra till elevskador i samband med idrott. Tolv förhållanden har bedömts på skalan ”i ringa grad”, ”i måttlig grad” och ”i hög grad”. Nedan rangordnas de förhållanden som minst

en fjärdedel ($\geq 25\%$) av skolorna uppfattat kan bidra till elevskador i hög grad. På nästa sida, rangordnas de fem förhållanden som i störst utsträckning uppfattats bidra ”i hög grad” för varje typ av skola och varje typ av kommun.

Samtliga skolor

Rangordning baserad på enkätfrågan ”I vilken grad uppfattar Du att nedanstående förhållanden kan bidra till elevskador?” Svansfrekvenser anges för svarsalternativen ”ringa”- och ”hög grad”. Sju förhållanden av 12 redovisas. Bortfallet varierar mellan 1–2%.

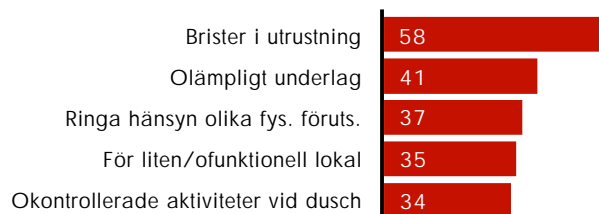
Sju förhållanden uppfattades kunna bidra till elevskador i hög grad av minst en fjärdedel av skolorna. Bland de viktigare finns tre förhållanden som rör utrustning och miljö: Brister i utrustning; olämpligt golv/underlag samt alltför liten/ofunktionell idrottslokal. De andra förhål-

landena handlar om undervisningsform: Ringa hänsyn till elevers olika fysiska förutsättningar; lagspel med mycket fysisk kontakt; tyngdpunkt på prestation snarare än på rörelse och fysisk utveckling samt tillsyn: Okontrollerade aktiviteter i samband med omklädning.

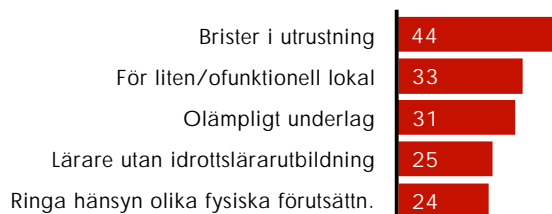
Typ av skola

■ % "i hög grad"

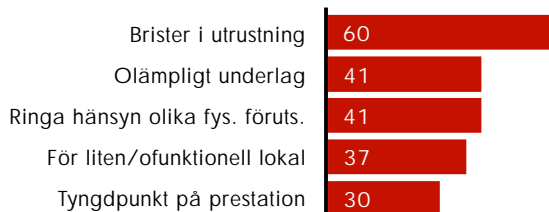
Lågstadium, Mellanstadium, Låg- och mellanstadium

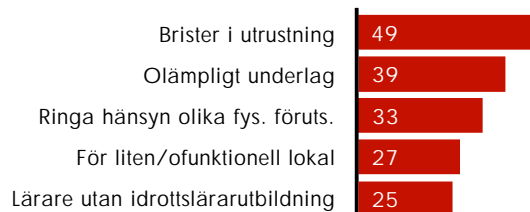
Mellan- och högstadium Högstadium

Låg- mellan- och högstadium

Gymnasium

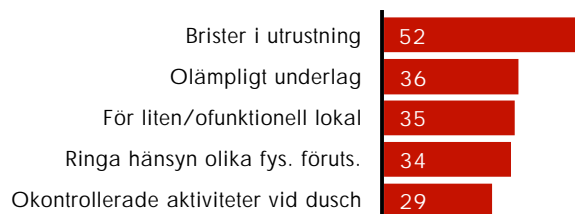
Rangordning baserad på de fem förhållanden som i störst utsträckning bedömts att "i hög grad" kunna bidra till elevskador.

Profilerna för låg- och mellanstadieskolorna och grundskolor med samtliga stadier, är i stort samma som profilen för alla skolor totalt. De två olikheter som särskilt bör uppmärksammas är tyngdpunkt på prestation, som endast kom-

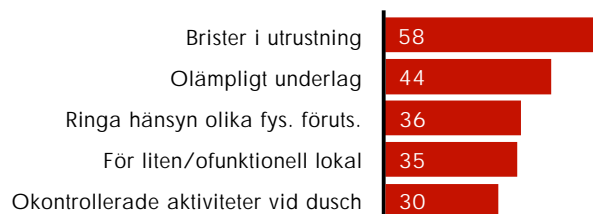
mer upp i grundskolor med samtliga stadier samt lärare utan idrottslärarutbildning som kommer upp i mellan- och högstadieskolorna och i gymnasieskolorna.

Typ av kommun

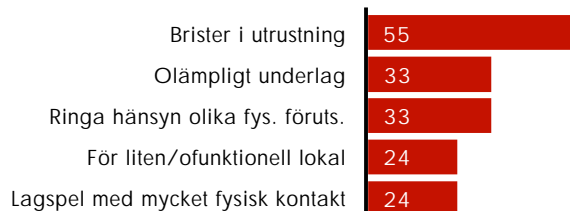
Storstad/förort

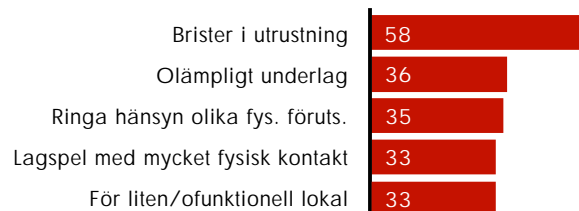
Större/medelstor stad

Landsbygd/glesbygd

Övriga kommuner

Rangordning baserad på de fem förhållanden som i störst utsträckning bedömts att "i hög grad" kunna bidra till elevskador.

När skolorna grupperas efter kommuntyp, framträder samma förhållanden som för alla skolor totalt, men i lite annan ordning. Det finns två kommunspecifika förhållanden: okontrollerade aktiviteter vid dusch, som endast kommer upp i

storstad/förort och större/medelstor stad samt lagspel med mycket fysisk kontakt, som endast kommer upp i landsbygd/glesbygd och övriga kommuner.

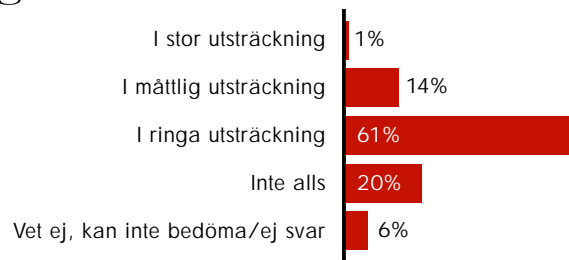
Uppfattas våld som ett problem och har våldet förändrats?

På detta uppslag presenteras två frågor som handlar om våld mellan elever: I vilken utsträckning fysiskt våld mellan elever är ett problem på skolan och om fysiskt våld mellan elever förändrats under senaste femårsperioden (1990-95). Skolorna har sedan delats in i tre grupper beroende på i vilken utsträckning de

angett att våld mellan elever är ett problem. För varje grupp visas hur skolorna anser att våldet förändrats. På nästa sida visas i vilken utsträckning skolorna angett att våld mellan elever är ett problem för varje typ av skola och varje typ av kommun.

Samtliga skolor

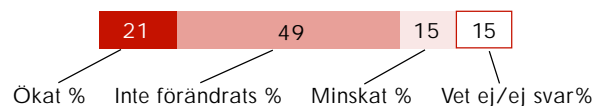
I vilken utsträckning är fysiskt våld mellan elever ett problem i Din skola?

Fysiskt våld mellan elever är ett ganska begränsat problem i de flesta skolor. Endast 1% av skolorna anger att våld är ett stort problem och 14% anser att det är ett måttligt problem. Rast nämns oftast som den aktivitet då de

flesta våldstillbudna inträffar. Andra aktiviteter som också tas upp, men till en betydligt lägre grad, är t ex aktiviteter/områden som förflyttning, kö, måltid, korridor eller sportaktiviteter som bollspel, lagsport, omklädning.

Uppfattar Du att fysiskt våld mellan elever förändrats på Din skola under den senaste femårsperioden, dvs 1990-95?

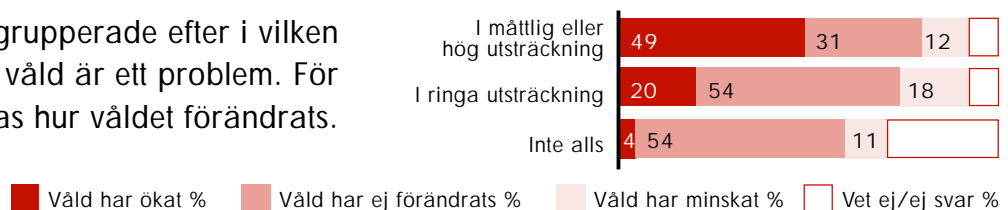

I knappt 50% av skolorna har inte fysiskt våld mellan elever förändrats sedan början på 90-talet. Däremot har det ökat i 21% av skolorna och minskat i 15%.

När man delar in skolorna i tre grupper beroende på i vilken grad våld anses vara ett

problem (inte alls, i ringa grad och i måttlig/hög grad) och sedan tittar på förändringen i varje grupp för sig, finns skillnader mellan grupperna. (3% har ej svarat på i vilken utsträckning fysiskt våld mellan elever är ett problem. De finns inte med i redovisningen).

Skolorna grupperade efter i vilken utsträckning våld är ett problem. För varje grupp visas hur våldet förändrats.

Bland de skolor som uppfattar att fysiskt våld mellan elever är ett måttligt/stort problem anser nästan hälften av skolorna att problemet

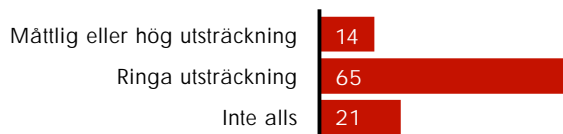
ökat. Problemet bedöms "ej förändrat" av hälften skolorna som uppfattar att våld inte alls är ett problem eller att det är det i ringa grad.

Typ av skola

■ %

I vilken utsträckning är fysiskt våld mellan elever ett problem i Din skola?

Lågstadium, Mellanstadium,
Låg- och mellanstadium

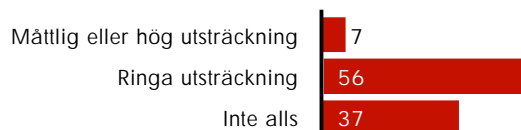
Mellan- och högstadium
Högstadium

Låg- mellan- och högstadium

Gymnasium

Det är stora skillnader mellan olika typer av skolor vad gäller i vilken utsträckning våld mellan elever bedöms vara ett problem. Ungefär var femte mellan- och högstadieskola och grundskola med samtliga stadier bedömer det som ett

måttlig eller stort problem, medan låg- och mellanstadieskolor och gymnasier inte bedömer det som ett problem i samma utsträckning. Bland gymnasieskolorna anger fler än var tredje att våld mellan elever inte alls är ett problem.

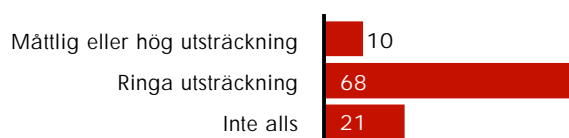
Typ av kommun

I vilken utsträckning är fysiskt våld mellan elever ett problem i Din skola?

Storstad/förort

Större/medelstor stad

Landsbygd/glesbygd

Övriga kommuner

Fler skolor i storstad/förortskommuner än i andra typer av kommuner, bedömer våld mellan elever som ett måttligt eller stort problem. I storstad/förortskommunerna anger fler skolor att problemet är måttligt/stort än att det inte

alls är ett problem. I skolor från andra typer av kommuner är förhållandet det motsatta. Skolor i landsbygd/glesbygd och i övriga kommuner, bedömer i högre utsträckning än andra att våld inte alls är ett problem.

Sammanfattning av resultaten

Elevers arbetsmiljö

Skolorna bedömer att såväl arbetsmiljöarbetet som den fysiska och den psykosociala arbetsmiljön fungerar tillfredsställande, utifrån de flesta förhållanden som de fick ta ställning till.

Fem av sju förhållanden som rör arbetsmiljöarbetet anses tillfredsställande av minst två tredjedelar av skolorna. Det som, enligt rektorerna, ej fungerar är elevmedverkan i arbetsmiljöfrågor och elevskyddsombudsutbildning. Något mindre än hälften av skolorna anger att mål och prioriteringar för skolhälsovården finns med i den kommunala skolplanen och i skolans lokala arbetsplan. Skolhälsovårdens resurser uppges ha minskat i 40% av skolorna medan lika många säger att ingen förändring skett. Nästan alla skolor har skolsköterska.

Fem förhållanden av åtta som rör elevernas fysiska arbetsmiljö anses tillfredsställande av minst två tredjedelar av skolorna. Däremot bedöms ventilation/klimat som ej tillfredsställande av knappt hälften av skolorna.

När det gäller den psykosociala arbetsmiljön, bedöms sex av tio förhållanden som tillfredsställande av minst 90% av skolorna. Det som framförallt bedöms som ej tillfredsställande är lärartäthet/personalresurser (36% av skolorna).

När skolorna grupperas efter typ av skola, är de förhållanden som i hög utsträckning bedöms som ej tillfredsställande desamma i de olika skoltyperna. Skillnaderna finns i hur förhållandena rangordnas. När skolorna grupperas efter typ av kommun rangordnas förhållandena på samma sätt i de olika kommuntyperna, men skillnader finns i graden av otillfredsställelse. Så t ex anger skolor i storstad/förortskommuner högre grad av otillfredsställelse när det gäller elevernas fysiska och psykosociala miljö än andra typer av kommuner.

Elevers skaderisker

Vad gäller skaderisker bör det understrykas att få skolor (8%) anser att elevskador är ett stort eller måttligt hälsoproblem. Svarsprofilen för de förhållanden som bidrar till elevskador varierar mellan typer av skolor och typer av kommuner.

Minst en fjärdedel av skolorna anser att tio förhållanden bidrar i "hög grad" till elevers skaderisker *under rast och på skolgård*. Dessa rör

fysisk miljö, rasttillsyn eller relation mellan eleverna.

Olika skoltyper har lyft fram olika förhållanden. Bråk och aggressivt beteende tas t ex upp först i grundskolor med samtliga stadier och i gymnasieskolor. Låg- och mellanstadieskolorna tar i första hand upp bristfälligt underhåll medan låg vuxennärvaro och vuxna som "inte ser" tas upp först av mellan- och högstadier. Samtliga kommuntyper anger främst bristfälligt underhåll som det förhållande som i hög grad kan bidra till elevskador. För storstad/förort följer sedan förhållanden som har att göra med eleverns relationer till varandra och "vuxna som inte ser/uppfattar bråk". För andra kommuntyper anges även fysiska förhållanden.

När det gäller skaderisker *i samband med idrott* anser minst en fjärdedel av skolorna att sju förhållanden kan bidra till elevskador i "hög grad". Dessa rör den fysiska miljön, tillsyn vid omklädning/dusch samt hur skolidrotten organiseras.

För både skoltyp och kommuntyp finns två förhållanden som bör nämnas. När det gäller skoltyp är det tyngdpunkt på prestation, som endast kommer upp i grundskolor med samtliga stadier samt lärare utan idrottslärarutbildning i mellan- och högstadieskolorna och i gymnasieskolorna. När det gäller kommuntyp är det okontrollerade aktiviteter vid dusch, som endast tas upp i storstad/förort och större/medelstor stad samt lagspel med mycket fysisk kontakt, som endast tas upp i landsbygd/glesbygd och övriga kommuner.

Våldsrelaterade skador är ett begränsat problem i de flesta skolor. Bland de skolor som uppfattar att fysiskt våld mellan elever är ett måttligt/stort problem (15%) anser nästan hälften av skolorna att problemet ökat, medan endast var femte skola, som uppfattar problemet som "ringa", anser det.

När det gäller olika typer av skolor bedöms våld mellan elever vara ett måttligt eller stort problem av ungefär var femte mellan- och högstadieskola och grundskola med samtliga stadier. Fler skolor i storstad/förortskommuner än i andra typer av kommuner, bedömer våld mellan elever som ett måttligt eller stort problem. Skolor i landsbygd/glesbygd och i övriga kommuner, bedömer i högre utsträckning än andra att våld inte alls är ett problem.

Systematisk registrering ger bas för förebyggande

Skolan är ett viktigt område ur folkhälsosynpunkt eftersom det är en av de miljöer där skolbarn ofta skadas. Mycket kan göras för att förebygga dessa skador men mer kunskap behövs om hur de inträffar.

Den kartläggning av elevers arbetsmiljö och skaderisker som presenteras i denna rapport är som nämnts tidigare en första del av ett större forsknings- och utvecklingsprojekt. Den andra delen av projektet är analys och registrering av elevskador under ett läsår i ett antal av de skolor, som medverkade i kartläggningen.

Syftet med denna andra del av projektet är dels att utforma och pröva en skadeblankett för registrering och analys av elevskador dels att få en rikstäckande bild av de skador som inträffar (orsaker, aktivitet, skadetyper och skademönster bl a avseende fördelning på kön, ålder, årskurs och kommuntyp). Genom att få en samlad bild av inträffade skador kan förebyggande insatser diskuteras, prioriteras och sättas in.

Blankett för registrering och analys av elevskador och tillbud

Ett första steg när det gäller nämnda elevskaderegistrering, var utformandet av en skade- och tillbudsblankett. Utformningen byggde på en granskning av svensk och internationellt publicerad forskningslitteratur. Ett stort antal skaderegistreringsblanketter som används i olika skolor i Sverige undersöktes också för att se vilka uppgifter som samlas in. Diskussioner fördes även med ledande forskare och praktiker inom skol- och skadeområdet.

När det gäller litteraturen kunde konstateras att större uppmärksamhet ofta riktats mot själva skadan än mot de förhållanden som rådde vid skadans inträffande och som föregick skadan. För att öka kunskapen om dessa förhållanden var det viktigt att arbeta fram en skadeblankett som lade stor vikt vid frågorna "Hur gick det till när skadan/tillbudet inträffade?" och "Varför uppstod den händelse som ledde till skadan/tillbudet?" och "Vilka faktorer i den fysiska och psykosociala miljön kan

ha bidragit till skadans/tillbudets uppkomst?"

Syftet med blanketten är att den ska kunna användas för att registrera såväl elevskador som tillbud, dvs förhållanden/händelser som kunde ha lett till skada. Denna måste också vara lätt att fylla i. Därför gjordes den överskådlig och med fasta svarsalternativ att markera med ett kryss.

Skadeblanketten består av en fram- och en baksida. Framsidan innehåller frågor som ska fyllas i för alla skador och tillbud. Frågor om både skolan och den skadade eleven finns med, likaså platsen för skadan, aktivitet och vuxentillsyn vid skadetillfället. Det frågas även om ytbeläggning och utrustning. Skadehändelsen beskrivs sedan med hjälp av frågorna "Hur uppkom skadan/tillbudet?", "Skadad kroppsdel?", "Typ av skada?" och "Yttre faktor?" dvs vad skadades eleven av.

Baksidan börjar med en öppen fråga där skade-/tillbudshändelsen kan beskrivas med ifyllarens egna ord. Sedan listas en rad förhållanden, såväl fysiska som psykosociala, som kan ha bidragit till att skadan inträffade. Här kan ifyllaren fylla i flera alternativ. Särskilda frågor ställs också om idrottsskador och om skador som inträffar i samband med interaktion mellan elever/våld. Frågor ställs också om hur den skadade eleven tagits omhand.

Formuläret avslutas med frågor om vilka åtgärder som vidtagits till följd av den inträffade skadan och vilka förebyggande åtgärder som eleven själv föreslagit.

På nästa uppslag visas skadeblanketten i sin helhet.

Elevskaderegistrering under läsåret 1996/97

Formuläret har under läsåret 1996/97 använts av ca 90 skolor runtom i Sverige. De första erfarenheterna är goda, särskilt betoningen på hur och varför skadan uppkommit har skolorna upplevt som intressanta eftersom de ger underlag för preventiva åtgärder på lokal nivå. Informationen från skadeblanketten kan också bidra till kunskap om elevskador både kommunalt och nationellt.

SKADA
 TILLBUD

ID-nr: _____

Skola: _____

Kommun: _____

Elevens namn: _____

Elevens personnr: _____

Grundskola årskurs: _____

Gymnasium: Studieförberedande prog. åk: _____

                    Yrkesförberedande prog. åk: _____

    Pojke   Individuellt prog. åk: _____

    Flicka   Annat, åk: _____

Född i Sverige: Ja

                    Nej, antal år i Sverige: _____

NÄR INTRÄFFADE SKADAN/TILLBUDET ?

Före/efter skoldagen
 Under lektionstid   Datum: _____
 Under rast
 Under övrig skoltid   Klockan: _____

VAR INTRÄFFADE SKADAN/TILLBUDET ?

☐ INOMHUS	☐ Matsal/servering
☐ Lektionssal/Klassrum	☐ Samlingslokal
☐ Slöjd, trä/metall, textil	☐ Studiebesök/prac-/praktik
☐ Laborationssal	
☐ Teknisksal	☐ UTOMHUS
☐ Idrottssal	☐ Skolväg
☐ Idrottslokal på skolområde	☐ Skolgård
☐ Idrottslokal utanför skolområde	☐ Skolans parkeringsplats
☐ Simhall	☐ Idrottsplats/boliplan
☐ Omklädnings/dusch	☐ Terräng, skog, friluftsområde
☐ Korridor, kapprum	☐ Busehallplats
☐ Trappa	☐ Utfärd, studiebesök
☐ Uppehållsrum	

Annan plats: _____

PÅ VILKET UNDERLAG ?

- Asfalt
- Grus
- Gräs
- Sand
- Betong
- Packad jord
- Skogsterräng
- Annat: _____

UNDERLAGETS BESKÄFFENHET ?

- Torr
- Blött
- Isigt
- Grusigt
- Gropigt, ojämnt
- Otillräckligt sanddjup för att dämpa fall

ELEVENS KROPPSSTÄLLNING/RÖRELSE ?

- Sprang
- Hoppade
- Gick
- Satt
- Stod
- Roste sig
- Böjde sig
- Klättrade
- Annat: _____

AKTIVITET VID SKADETILLFÄLLET ?

Sportaktivitet: _____

Lektionsaktivitet: _____

Annan aktivitet: _____

ANVÄNDES UTRUSTNING ?

- Nej
- Ja, vad: _____

HUR UPPKOM SKADAN/TILLBUDET ?

HÄNDELSE ?

- snubbling, feltramp
- glidning/halkning
- Fall från samma nivå
- Fall ifrån trappa
- Fall från annan nivå
  - mindre än 1,5 meter
  - 1,5-3 meter
  - mer än 3 meter
- Kollision/slag/stöt med annan person
- Kollision/slag/stöt med föremål/fordon
- Kläm/akär/stick/bett
- Akut överbelastning (mindre än 48 timmar)
- Kvävning, drunkning, rökskada
- Termisk påverkan (värme, kyla, elektrisk, kemisk, akustisk)
- Annat uppkomstsätt: _____

SKADAD KROPPSDEL ?

☐ Huvud	☐ Underarm
☐ Tänder	☐ Handled, hand
☐ Ögon	☐ Fingrar
☐ Hals	☐ Höft, lår
☐ Bröstkorg	☐ Knä, underben
☐ Buk, mage	☐ Vrist, fot
☐ Axel, överarm	☐ Yr
- Höger   Vänster

TYP AV SKADA ?

- Stukning
- Vrickning
- Fraktur
- Särskada
- Hjärnakakning
- Inre skador
- Bränn-, kyl-, elektrisk-, kemisk- eller akustisk skada
- Förgiftning
- Annan skada: _____

YTTRE FAKTOR ?

- Beläggning/underlag
- Fast utrustning
- Trappor
- Annan del av byggnad
- Redskap verktyg
- Fordon, cykel
- Sportutrustning
  - Boll
  - Fast utrustning
  - Redskap
  - Annat: _____
- Annan person/elev
- Snö, is, sand, sten, gren osv.
- Annat: _____

VAR VUXEN NÄRVARANDE ?

- Nej, ingen vuxen
- Annan Vuxen: _____
- Vet ej/oklart
- Idrottslärare
- Annan lärare
- Fritidspedagog/kamratstödjare el dyl.
- Förälder
- Var aktiviteten organiserad av vuxen?
  - Ja
  - Nej

BESKRIV HUR SKADAN/TILLBUDET INTRÄFFADE**VILKA FÖRHÅLLANDEN KAN HA BIDRAGIT TILL SKADAN ?**

- Bristfällig städning, snöröjning
- Brister i/trasig lek- eller idrottsutrustning
- Alltför liten/ofunktionell idrottslokal
- Olämpligt underlag, golv
- Brister i/avsaknad av skydd, säkerhetsutrustning
- Ofunktionell skolgård
- Otillräcklig vuxentillvaro
- Otillräckliga anvisningar
- Otillräcklig uppvärmning (i samband med idrott)
- Undervisning av idrottslärare utan särskild idrottslärarutbildning
- Fullt, ojust spel vid lagsport
- Olämplig ålderssammansättning
- Olämplig könssammansättning
- Situation med brådska, stress, otålighet
- Bråk och aggressivt beteende mellan elever och/eller elevgrupper
- Olämpliga skor, kläder
- Felaktig användning av utrustning/redskap
- Skydd, säkerhetsutrustning användes ej
- Eleven ej återställd från tidigare skada
- Bristande fysisk förmåga, motorik
- Vårdslöshet från den skadades sida
- Bristande kontakter med skolkamrater
- Skadade elevens aggressiva beteende
- Svårighet att övervaka
- Annat: _____

OM IDROTTSKADA:**TYP AV SPORTAKTIVITET ?**

- Idrottslektion
- Idrottsdag
- Träning utanför ordinarie idrottslektion
- Tävling/match inom skolan
- Tävling/match utanför skolan
- Organiserad sportaktivitet (tox under rast)

Annat sportaktivitet: _____

VAD KAN HA ORSAKAT SKADAN ?

- Falsteg Vet ej/oklart
- Felaktig rörelse
- Felaktigt utförande av en rörelse
- Felaktigt mottagande av boll
- Förlorade kontroll/balans
- Kollision mellan elever

Annat: _____

OMHÄNDERTAGANDE VID SKADA

- av skolsköterska
- av skolläkare
- av lärare/annan person

FÖRSTA OMHÄNDERTAGANDET:

- Elevens föräldrar kontaktades
- Eleven gick tillbaka till klassen/lektionen
- Eleven skickades
  - hem
  - till vårdcentral
  - till tandläkare
  - till akutmottagning/sjukhus

Annat: _____

FORTSATT OMHÄNDERTAGANDE:

- Återbesök skolsköterska, antal ggr: _____
- Återbesök vårdcentral, antal ggr: _____
- Återbesök sjukhus, antal ggr: _____
- Inlagd på sjukhus, antal dagar: _____
- Speciella åtgärder för att kunna gå i skolan: _____
- Hemma från skolan, antal dagar: _____

OM INTERAKTIONSSKADA:**VAR HANDLINGEN SOM LEDDE TILL SKADAN AVSIKTLIG ELLER ICKE AVSIKTLIG ?**

- Avsiktig Icke avsiktig Oklart

OM "Avsiktig" HANDLING, VAD ?

- Knuff, tackling
- Slag Användes tillhygge?
- Spark Nej
- Krokben Ja, vad: _____
- Kast av föremål

Annat: _____

ANTAL PERSONER INBLANDADE ? KÖN ?

- 1 person Pojke
- 2 personer Flicka
- Flera personer Båda könen
- Vet ej/oklart Vet ej/oklart

PERSONENS FÖRHÅLLANDE TILL DEN SKADADE ?

- Okänd
- Känd
- Bekant/kamrat
- Vet ej/oklart

HAR SKADAN LETT TILL ÅTGÄRDER ? Nej Ja

- Åtgärd: _____
- Anmälan till polis
- Anmälan till försäkringsbolag

ELEVENS FÖRSLAG PÅ FÖREBYGGANDE ÅTGÄRDER:

_____

_____

_____

ANDRA FÖRSLAG:

_____

_____

_____

UPPGIFTER OM SKADAN HAR LÄMNATS AV: Skadad elev Lärare Annan: _____

Formuläret har ifyllts av:

Skolsköterska Annan: _____ **Underskrift:** _____ **Datum:** _____

Mer att läsa om projektet

Läsa mera från/om projektet

Laflamme L. & Menckel E. Elevskador i ett arbetsmiljöperspektiv. Vad kan vi lära av kommunbaserade skolstudier? Stockholm: Arbetslivsinstitutet, Arbete och Hälsa vetenskapliga skriftserie 1997:8.

Laflamme L. & Menckel E. School injuries in an occupational health perspective: What do we learn from community based epidemiological studies? Injury Prevention 1997;

Menckel E (red). Skololycksfall och skolans uterum. Fakta, forskningsfrågor och förebyggande exempel. Stockholm: Folkhälsoinstitutet 21, 1994.

Menckel E., Laflamme E. & Schelp L. Skololycksfall och dess prevention. Forskarstött utveckling av modeller för dokumentering av intervention. (Ansökan till Rådet för arbetslivsforskning, januari 1995).